

TRUCKS

De Chevrolet-chassis zijn zoo sterk gebouwd, dat zij tegen de zwaarste diensten op de slechtste wegen blijvend bestand zijn.

De Chevrolet zesylinder kopkleppenmotor is ontegenzeggelijk de beste, betrouwbaarste en tevens zuinigste krachtbron, die ooit in een truckchassis van overeenkomstige vervoercapaciteit werd gemonteerd.

Deze twee factoren verklaren in hoofdzaak de nog steeds toenemende populariteit van dit merk.

EEN GENERAL MOTORS
PRODUCT

HOTEL „WELGELEGEN” - EDE

JOH. VAN DEN BERG,
TEL. 46 - STATIONSSTRAAT 64-66

IN DE ONMIDDELLIJKE
NABIJHEID DER KAZER-
NE'S EN STATION S.S.

„Het Hotel is belangrijk uitgebreid en gemoderniseerd. Centrale verwarming en vaste waschtafels met stroomend warm en koud water op alle kamers.”

Naast de alom bekende z.o. Genever
 thans een nieuw type
 (extra droog)

HULST **KAMP**
 ZWART MERK

probeert U eens!

BROWNING-PISTOLEN

CAL. 6³⁵ - 7⁶⁵ - 9 m.m.

BROWNING-PISTOLEN Cal. 6³⁵

(zakmodel), speciaal geschikt voor de recherche

MODEL 1910, Cal. 7⁶⁵ (resp. 9 m.m.)

alsmede MODEL 1922, Cal. 7⁶⁵ resp. 9 m.m.

in gebruik bij verschillende Gemeentelijke Politiekorpsen.

MODEL 1922, Cal. 9 m.m. (M. '25),

ingevoerd bij het Ned. leger, in gebruik bij het Korps Kon. Marchaussee, de Politietroepen en de Rijksveldwacht.

IMPORTEURS VOOR NEDERLAND EN KOLONIËN :

N.V. Handel Mij. H. ALARD FILS & Cie
MAASTRICHT **TEL. 353**

A. B. BOFORS

EN

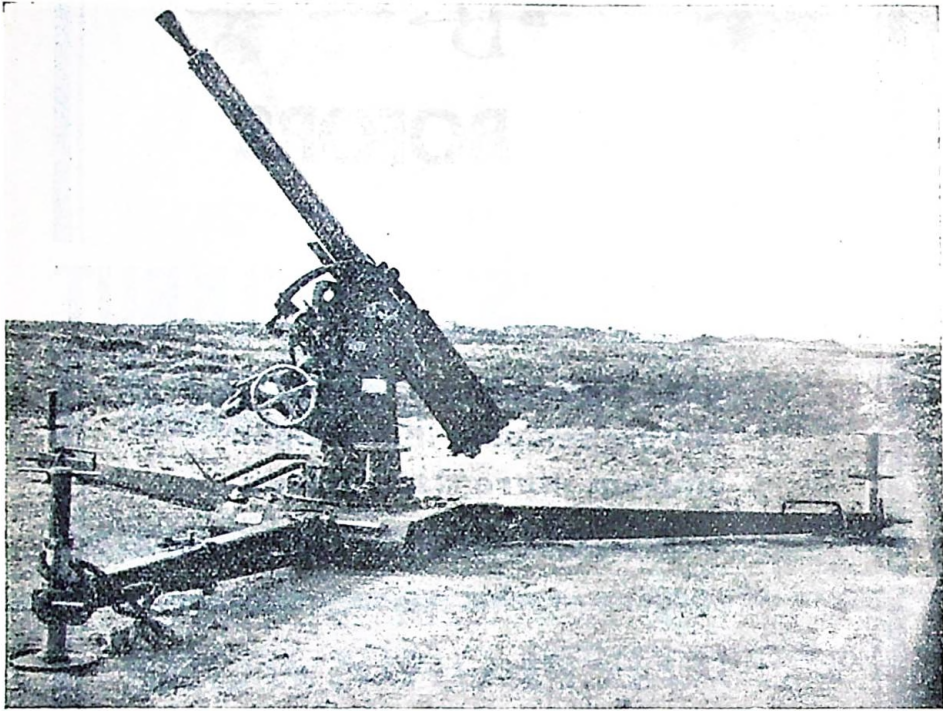
A. B. BOFORS' NOBELKRUT

geven gaarne aan de leden
der Vereeniging inlichtingen
omtrent hare fabrikaten.

VERTEGENWOORDIGERS:

PARKSTRAAT 14, DEN HAAG.

VICKERS-ARMSTRONGS LTD
40 mm MOBIEL AUTOMATISCH
LUCHTDOELGESCHUT

N.V. NEDERLANDSCH-ENGELSCH
TECHNISCHE HANDEL MIJ
KORTE VOORHOUT No. 12 - DEN HAA

Bijeenkomst op Vrijdag 24 Januari 1936 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Zijne Excellentie Luitenant Generaal b.d.
C. A. Prins.

De Voorzitter.

Excellenties, Mijne Heeren.

Ik open deze vergadering, en geef daarbij uiting aan de voldoening van het Bestuur over het zoo talrijke bezoek. Het is ons eene groote eer, hier tegenwoordig te mogen zien Z. Exc. den Minister van Landbouw en Vischerij Dr. L. N. Deckers, oud-minister van Defensie, den Commandant van het Veldleger, den Chef van den Marinestaf en den Chef van den Generalen Staf.

Alvorens de vergadering voort te zetten, moge ik met weemoed het verlies vermelden, dat onze Luchtvaartafdeeling heden geleden heeft door het ongeluk, dat aan twee jeugdige reserve-officieren het leven heeft gekost. (Alle aanwezigen verheffen zich van hunne zitplaatsen). Zij hebben in volle toewijding aan hun plicht den dood gevonden; hunne nagedachtenis zal in eere bewaard blijven.

Ik moet U nog mededeelen dat bij het Bestuur een schrijven is ingekomen van ons Bestuurslid Schout bij Nacht J. Th. Furstner, waarin Z. H. E. G. kennis geeft, uithoofde van zijne werkzaamheden als zoodanig te bedanken. Wij moeten dit besluit eerbiedigen; ik wil echter deze gelegenheid aangrijpen om de groote erkentelijkheid van het Bestuur uit te spreken voor het vele dat Schout bij Nacht Furstner als bestuurslid voor onze Vereeniging gedaan heeft, zoowel door het houden van een tweetal zeer belangrijke voordrachten, als door zijne verdere werkzaamheid en aangename samenwerking in het Bestuur.

Ik geef nu het woord aan den Kolonel van den Generalen Staf J. J. van Santen voor zijne voordracht over:

KRUISER EN (OF) VLIEGTUIG BIJ
ONZE MARITIEME DEFENSIE VAN
NEDERLANDSCH-INDIË.¹⁾

Kolonel van den Generalen Staf J. J. van Santen.

Mijnheer de Voorzitter! Excellenties! Mijne Heeren!

Het vraagstuk, dat ons hedenavond zal bezig houden is in de eerste plaats van maritiemen aard. Het zal daarom verwondering bij U hebben gewekt, dat het Bestuur van onze Vereeniging een Landmachtofficier voor de inleiding ervan heeft aangezocht. Ik gevoel mij daarom verplicht, U allereerst hiervan eenige verklaring te geven, in zekeren zin een verantwoording van mijn optreden.

Wordt wel eens de klacht geuit, dat de militaire deskundigen het onderling in zake defensie-vraagstukken zoo vaak oneens zijn, zoodat het èn voor de Regeering, èn voor de Volksvertegenwoordiging èn ook voor de publieke opinie veelal moeilijk is, zich een gefundeerd oordeel te vormen, zulks geldt niet voor het onderwerp van hedenavond. Hierover toch bestaat geen verschil van meening, althans niet onder de actieve Marineofficieren, die in de eerste plaats als de deskundigen op dit gebied moeten worden beschouwd.

Feitelijk bestaat het vraagstuk als zoodanig dus eigenlijk niet, maar het is merkwaardig, dat niettemin een groep personen een afwijkende meening voorstaat en deze tot uiting brengt in de pers, waarbij men wel heeft doen doorschemeren, dat de Marineofficieren niet onbevanging tegenover dit vraagstuk kunnen staan, omdat zij min of meer zouden prediken voor eigen parochie.

Het is begrijpelijk, dat na deze ervaringen de Marineofficieren zich verder ervan onthouden, in woord en geschrift hunne meening te verbreiden en even begrijpelijk

¹⁾ Voor de Stellingen wordt verwezen naar het einde van de voordracht.

acht ik het, dat ons Bestuur het wenschelijk heeft geacht. het aan de orde zijnde vraagstuk, dat toch ten deele ook van luchtvaartkundigen aard is, te doen belichten door iemand, die wel geheel onbevangen daar tegenover staat, en die op grond van zijne werkzaamheid in de militaire luchtvaart daarmede te maken heeft gehad.

Het is nu eenmaal een onomstootelijk feit, dat het element waarin het vliegtuig zich beweegt, de lucht, zich uitstrekt boven land en zee, zoodat het vliegtuig kan en moet ingrijpen, zoowel in den strijd te land als in dien ter zee. Wie te maken heeft met organisatie en tactisch gebruik van luchtstrijdkrachten, onverschillig of deze in de eerste plaats bestemd zijn voor gebruik boven land of boven zee, moet zich rekenschap geven van de *mogelijkheid* van optreden boven het andere element dan dat, waar de hoofdtak ligt, hij zal zich daarom van het strategisch en tactisch gebruik van beide hoofddeelen der Weermacht rekenschap moeten geven.

Het is om deze redenen dat ik meende de tot mij gericht uitnoodiging te moeten aannemen, al moet ik bij voorbaat Uwe clementie inroepen voor mijne uiteraard zeer beperkte kennis van de eigenlijke tactiek van zee-strijdkrachten. Maar mijne achter mij liggende werkzaamheid in de militaire luchtvaart schonk mij de gelegenheid, de evolutie in de denkbeelden omtrent de verdediging van Nederlandsch-Indië van den laatsten tijd, dus ook van de maritieme zijde daarvan, op den voet te volgen.

Toch moet ik om de wordingsgeschiedenis van deze maritieme verdediging in groote trekken te kunnen aangeven, verder teruggrijpen en Uwe aandacht vragen voor de bedoelde verdediging zooals die geleidelijk is ontwikkeld.

In den bloeitijd van onze Republiek, die behoorde tot de zeemogendheden van den eersten rang, behoefde men zich over de rechtstreeksche verdediging van Nederlandsch-Indië nog niet het hoofd te breken. Het lot van onze koloniën lag feitelijk in handen van de Vloot, waar ter wereld zich deze ook mocht bevinden.

Met het geleidelijk opvoeren van de strijdkrachten te land, noodig om bij de uitbreiding van onze vestiging in den Archipel ons gezag hoog te houden ten aanzien van opstandige vorsten en volken, ging echter gepaard het verminderen van de beteekenis van Nederland als zeemogendheid, zoodat ten slotte aan de rechtstreeksche verdediging van Nederlandsch-Indië tegen een buitenlandschen vijand moest worden gedacht. In de 19e eeuw begon de zekerheid te ontvallen, dat de zeemacht alleen — ook al was deze in hoofdzaak in Nederlandsch-Indië aanwezig — in staat zoude zijn iederen indringer uit onzen Archipel te houden, zoo noodig daaruit te verdrijven, en moest men besluiten, de verdediging in laatste instantie aan het leger op te dragen.

Waar in dien tijd Java verreweg het voor Nederland belangrijkste eiland was, en men versnippering van krachten moest voorkomen, werd de taak van het leger, voor zooverre betreft den strijd tegen een buitenlandschen vijand, de verdediging van Java.

Ten aanzien van de zeemacht kwam nu de vraag, of deze in de eerste plaats bestemd was, mede te werken aan de verdediging van Java, dan wel van het buiten dit eiland gelegen gebied van den Archipel.

Deze vraag is belangrijk, omdat met de doelstelling ook de samenstelling van de zeemacht varieerde. Ik ga zelfs verder: men moet de evolutie in de doelstelling goed begrijpen, wil men een billijk oordeel uitspreken over de zoo vaak veranderde samenstelling van de zeemacht en de denkbeelden daaromtrent.

Het vraagstuk werd nog ingewikkelder, toen een nieuw denkbeeld omtrent de primaire taak van de Weermacht zich opnieuw baan brak, n.l. dat van de *preventieve werking* daarvan. Ik zeg met opzet: opnieuw, omdat oudtijds, in de dagen van de Republiek, zooals reeds vermeld, de veiligstelling van de koloniën uitsluitend berustte op de preventieve werking, die van de Vloot uitging. Maar ook in het wezen van de preventie is evolutie geweest.

waarvoor ik later uitdrukkelijk Uwe aandacht moet vragen.

In de eerste jaren van deze eeuw constateerde men, dat er een zeker evenwicht van krachten bestond tusschen de zeestrijdkrachten van verschillende groote mogendheden. Onze veiligheid in Indië berustte — evenals ten aanzien van de landmacht in het Moederland — op de hypothese, dat onze zeemacht van zoodanigen aard en sterkte zoude zijn, dat geen enkele mogendheid gaarne de strijdkrachten van hare tegenpartij daarmede verrijkt zoude zien, en op dien grond onze neutraliteit in Indië zou eerbiedigen. Dit is alzoo de zuivere evenwichtstheorie: onze strijdmacht moest het overwicht vormen, dat de schaal zou doen doorslaan, en behoefde daartoe dus geen groote sterkte te bezitten. Onbeteekenend mocht die sterkte echter geenszins zijn, want een zuiver evenwicht tusschen strijdende partijen is meestal niet aanwezig en niet te constateeren, terwijl wij een voor een groote mogendheid begeerenswaardige bondgenoot moesten zijn.

Op grond van deze theorie nu moest onze zeegaande vloot passen in het kader van de zeemachten van de groote mogendheden.

Dit verklaart de voorliefde — destijds — voor pantserscheperen, tot uiting komende o.m. in het advies van de Staatscommissie van 1912, hetwelk echter *verdediging* van het geheele territoir van Ned.-Indië voorop stelde, in de eerste plaats door beheersching van de zee door een vloot, steunende op een sterk verdedigde vlootbasis.

Van dit jaar tot 1920 lijkt slechts een kleinen stap, maar hierin ligt het tijdperk van den Wereldoorlog met de uitgebreide ervaring welke deze bracht, met als slot een sterke verschuiving van machtscentra, met ten slotte de opgedane ondervindingen met geheel nieuwe machtsmiddelen: de onderzeeboot en het vliegtuig.

Onder de — uiteraard nog niet bezonken — indrukken omtrent de ervaringen en lessen van den Wereldoorlog schoof men in de jaren onmiddellijk daarna de rechtstreeksche verdediging van het voornaamste eiland,

nog steeds Java, op den voorgrond. Men voorzag toen nog de mogelijkheid van het overbrengen door een aanvaller van een geheel landingsleger naar dit eiland, zoodat de vraag rees, of het aldaar opgestelde leger wel in staat zou zijn, den aanval op dit eiland af te slaan en men ook aan de Vloot opdroeg, daartoe mede te werken. Terzelfdertijd was ontbrand en gewonnen de strijd vóór een z.g. klein-materieelvloot, van welke de torpedo het voornaamste strijdmiddel zoude zijn, met kruisers en jagers als ruggesteun.

De ontwerp-Vlootwet-1921, welke in 1924 door de Tweede Kamer der Staten-Generaal werd verworpen, en welke berustte op de voorstellen van de Staatscommissie van 1920, liet de zoo krachtige gedachte van de verdediging van het geheele territoir los en beperkte zich tot: „handhaving der neutraliteit” en „opvangen van den eersten stoot”. Voor de uitvoering van dit laatste voorzag men als de hoofdtak van de zeegaande Vloot het vormen van beschermingsliniën ter afsluiting van de zee-straten aan de peripherie van den Archipel. Het materieel, in deze liniën opgesteld, moest den opmarsch van de vijandelijke transportvloot, uiteraard beschermd door een krachtige oorlogsvloot, vaststellen en verkennen, en daarna den vijand bij zijne vaart naar Java zooveel mogelijk afbreuk doen, waartoe ook een slagkern van onderzeebooten centraal zou worden opgesteld, zoodat nage-nog al het beschikbare materieel daarvoor werd bestemd. De zeegaande vloot zou daarom bestaan uit 4 kruisers, 24 jagers en 32 onderzeebooten, en worden bij-gestaan door den Marine-Luchtvaartdienst, welke uiteindelijk in totaal 108 vliegtuigen zou moeten omvatten, echter in hoofdzaak bestemd voor verkenningen.

Nadat de oorspronkelijke vlootwet was verworpen, werd door de Regeering weliswaar einde 1924 een nieuw ontwerp opgesteld, omvattend ongeveer de helft van het eerst gevraagde (het berucht geworden „halve minimum”), maar dit ontwerp is later teruggenomen.

Inmiddels braken andere denkbeelden omtrent de ver-

dediging van Nederlandsch-Indië zich baan. Ik mag hier wel in herinnering brengen, dat ik in het voorjaar van 1924 het voorrecht had, in onze Vereeniging het onderwerp: „De beteekenis van luchtstrijdkrachten in den toekomstoorlog” in te leiden en dat ik daarbij, mij grondende op uitgebreide proefnemingen in Engeland en Amerika, de navolgende stellingen heb verdedigd:

I. Een transportvloot, welke zich waagt binnen de werkingssfeer van een overmachtigen vijandelijken vliegdiens, geeft zich nagenoeg zeker aan vernietiging prijs.

II. Oorlogsschepen kunnen zich verdedigen tegen luchtaanvallen, waardoor de kans van treffen van deze laatste wordt verminderd; zij kunnen de luchtaanvallen niet beletten, en zullen dus op den duur, bij herhaling der luchtaanvallen, verliezen lijden.

III. Samenwerking van een luchtvloot met een maritieme vloot beteekent een zeer ernstige verhooging van de gevechtskracht van deze, zelfs zóó, dat aanzienlijke minderheid in getalsterkte daardoor wordt uitgewischt.

Deze stellingen zijn nog steeds van kracht en zij zullen ook hedenavond den grondslag van mijn betoog vormen. Eenige evolutie is echter te bespeuren t.a.v. stelling II, waarvan het eerste deel in beteekenis heeft gewonnen tegenover het tweede deel. Is het hoofdwapen van het vliegtuig, de bom, dezelfde gebleven (reeds bij de proeven in 1921 in Amerika werden bommen van 2000 pond gebruikt), zoo zijn weliswaar de richt- en afwerpmiddelen daarvan verbeterd, doch niet in verhouding tot den grooten vooruitgang in de laatste jaren van den passieven afweer van oorlogsschepen (doelmatiger indeeling, gebruik van rook- of nevelschermen), maar vooral van de trefkans van het luchtdoelgeschut. Werden in het laatste jaar van den wereldoorlog nog gemiddeld 3 à 4 duizend schoten afgegeven om één vliegtuig buiten gevecht te stellen, tegenwoordig rekent men met een fractie hiervan te kunnen volstaan. Bij proefvuren met modern geschut werd meermalen bereikt, dat 100 % der afgegeven schoten z.g. „werkzame” schoten waren, waarvoor men als

maatstaf nam, dat zowel de hoogte-, lengte- als zijdelingsche afwijkingen minder dan 1 % van den afstand bedroegen. Deze maatstaf is weliswaar vrij willekeurig gekozen, en moeilijk vergelijkbaar met de verkregen *resultaten* in den wereldoorlog (in vreedestijd kan dit nu eenmaal niet anders), maar de proeven geven toch wel den indruk van grooten vooruitgang. Wel zal het vuren van een bewegelijk oppervlak af, niet denzelfden graad van juistheid hebben, maar b.v. op den in aanbouw zijnden kruiser de Ruyter heeft men vernuftige inrichtingen om de bewegingen van het opstellingvlak van het afweerschut van 4 cm. automatisch te compenseeren.

Op grond nu van de aangegeven stellingen was ik destijds en nu nog de meening toegedaan, dat de oude conceptie van het overbrengen van een transportvloot ter verovering van Java niet meer gangbaar was, mits onzerzijds werd gezorgd voor een voldoende krachtig luchtwapen. En hierin school nu juist mijn bezwaar tegen de ontwerp-Vlootwet van 1923. Weliswaar kwam een groot getal vliegtuigen daarin voor, maar deze waren nagenoeg geheel bestemd voor verkenningen, en zouden dus in hoofdzaak voor dit doel moeten worden geconstrueerd. Slechts een onbeduidend klein aantal was bestemd voor gevechts- en bombardeerdoeleinden.

Bij de beoordeeling moet men bedenken, dat de vliegtuigen toenmaals nog niet het motorisch vermogen, en ook niet den uit aerodynamisch oogpunt juisteren, vorm hadden van thans; snelheid, werkings sfeer, bewapening en bommenlast waren aanzienlijk beneden het thans bereikbare; de vliegtuigen waren meest kleiner, maar dan ook goedkooper. Vandaar dat men toenmaals met betrekkelijk groote getallen kon schermen.

Met den vurigen strijd in woord en geschrift van 1924 en de jaren daarna omtrent de rol, bij de verdediging aan vliegtuigen toe te kennen, viel samen de opkomst in beteekenis van eenige gebiedsdeelen buiten Java, in de eerste plaats die voor de winning, opslag en verwerking van aardolie, waarvan de eerste en (ook nu nog) de

belangrijkste waren: *Tarakan* en *Balikpapan* (thans zijn er echter wel een zestal aan te wijzen).

Hoe nu de kentering in de denkbeelden tot stand is gekomen doet niet ter zake, maar te constateeren valt, dat van Marinezijde in de jaren na 1924 krachtig is gewerkt aan de ontwikkeling van den Marine-luchtvaartdienst in Nederlandsch-Indië, waarbij krachtige vliegbooten als de Dornier-Wal, geschikt als lange-afstand-verkenner en bommenwerper, en het torpedo- of bommen (drijver) vliegtuig Fokker T IV in de uitrusting werden opgenomen.

Hiermede viel samen het loslaten van het denkbeeld van het verweer tegen een rechtstreeks opstoomen van een vijandelijke transportvloot naar Java, en kwam hiervoor in de plaats de handhaving van eene strikte neutraliteit in conflicten tusschen andere mogendheden in den geheelen Archipel, welke taak, zooals U bekend zal zijn, krachtens de „Grondslagen" der defensie, vastgesteld in 1927, de hoofdtak van de zeegaande vloot is.

Dit eenmaal vastgesteld zijnde, komt nu juist weer de *preventieve werking* van de Weermacht, in de eerste plaats van de zeemacht, om den hoek kijken. Ook voor neutraliteitsschendingen geldt het gezegde: beter voorkomen dan genezen.

De preventieve werking moet nu voortvloeien uit de overweging, dat een doorgezette neutraliteitsschending op grond van den van ons te verwachten tegenstand een zoodanigen inzet van krachten zal vereischen, dat zulks eene ontoelaatbare verzwakking tengevolge zal hebben op het hoofdoperatietooneel — dat waarschijnlijk niet in Nederlandsch-Indië zal zijn gelegen.

Hieruit blijkt dus wel, dat de *nieuwere beteekenis van preventieve werking* een geheel andere is dan de vroegere. UitvloeiSEL hiervan is, dat bij de samenstelling van de maritieme weermacht nu niet langer behoeft te worden rekening gehouden met het passen in het stelsel van een mogelijken bondgenoot — altijd een zeer wankel basis

— maar dat deze uitsluitend kan gebaseerd zijn op de eigen behoefte.

De eerste vraag is nu, of de „Grondslagen” eeuwig, althans langdurig, toepasselijk blijven. Het spreekt vanzelf, dat zij slechts beantwoorden aan den strategisch-politiek toestand, waarin Nederlandsch-Indië verkeerde op het tijdstip der vaststelling. Hoe deze toestand zich sindsdien heeft gewijzigd is ons verleden jaar duidelijk gemaakt door de lezing van den (toenmaligen) Kapitein ter Zee J. T. Furstner (De Strategisch-Politieke Constellatie in den Stillen Oceaan, 3e aflevering van het orgaan 1934—1935).

De tweede te stellen vraag, n.l. of de „Grondslagen” in den tegenwoordigen tijd nog onveranderd grondslagen der defensie kunnen zijn, is hierdoor reeds ontkennend beantwoord.

In *hoeverre* zij niet meer voldoen is aan het licht gekomen in de nog versch in het geheugen liggende vorige bijeenkomst onzer Vereeniging, waar de Majoor van den Generalen Staf K.N.I.L. A. Struyvenberg eene inleiding hield over: „Het Indische Defensieprobleem gezien in het licht der huidige politiek-strategische en economische wereldconstellatie”. (2e aflevering Orgaan 1935-1936).

Mijne bezwaren tegen het nu nog onveranderd handhaven van de „Grondslagen” zal ik U later uiteenzetten. Allereerst vervolg ik mijn beknopt historisch overzicht van de maritieme defensie.

Nadat de volgens de „Grondslagen” vereischte minimum sterkte van de zeegaande vloot, n.l. 2 kruisers, 8 jagers en 12 onderzeebooten nagenoeg was gereedgekomen voorzag het aanbouwplan 1930 van Minister Dr. Deckers in den verderen afbouw hiervan en den aanbouw van een materieelreserve van 50 %, dus 1 kruiser, 4 jagers en 6 onderzeebooten, noodig om de vastgestelde sterkte in eerste linie te kunnen handhaven.

De zeegaande vloot zou volgens dit plan worden gesteund door \pm 20 gouvernementsstoomschepen, terwijl de Marineluchtvaartdienst 36 groote zeevliegtuigen zou uit-

brengen, met een evengroot aantal in reserve. en de noodige boordvliegtuigen.

Intusschen waren wij met het jaar 1930 reeds aangeland in de crisis. Was het aanbouwplan uitgevoerd, dan zouden wij nu eene vloot bezitten, die beantwoorden kon aan hare doelstelling, steunende op de „Grondslagen”, van welke vloot de nieuwere vorm van preventie kon uitgaan, en die ook daadwerkelijk zou kunnen optreden tegen doorgezette neutraliteitsschendingen.

Helaas is het zoover niet gekomen. De gewenschte bezuiniging dwong al ras, het tempo van aanbouw te verlangzamen, zoodat er aanvang 1935 al voor ruim 20 miljoen achterstand van nieuwen aanbouw was. Ook op het personeel moest worden bezuinigd; het getal der in Indië aanwezige marinevliegers werd van 50 op 30 teruggebracht.

Er is dus in de laatste jaren een noodtoestand ontstaan, en zooals het altijd gaat, bieden zich de heelmeeesters met wondermiddelen aan. Als één dier wondermiddelen wordt dan aanbevolen, de kruisers af te schaffen, en te vervangen door een equivalent (financieel, wel te verstaan) aan vliegtuigen. Daarmede zijn wij dan aanbeland aan het vraagstuk dat ons hedenavond bezig houdt.

Voor mij persoonlijk is dit geen vraagstuk, zooals ik U nader hoop aan te toonen, maar ik wil hier, om misverstand te voorkomen, toch nadrukkelijk verklaren, dat ik nimmer, ook niet in 1924, heb voorgestaan het nieuwe wapen, de luchtmacht, te ontwikkelen ten koste van de bestaande deelen der weermacht, de landmacht of de zee-macht. Mocht mijne lezing aanvankelijk van Marinezijde niet bij allen instemming ontmoeten, zoo kwam dit, omdat ik moest wijzen op de miskennis van het luchtwapen van die zijde, zooals reeds gezegd, als *wapen* in de ontwerp-vlootwet 1923, daadwerkelijk, doordat in 1924 in Nederlandsch-Indië slechts zes marinevliegers aanwezig waren. Na dien tijd is, zooals ik eveneens reeds opmerkte, de ontwikkeling van den M.L.D. met kracht

ter hand genomen. Ook thans nog zijn, ondanks de bezuiniging, bij dien dienst in Indië nog 52 groote en 12 kleine vliegtuigen aanwezig.

Wanneer ik 'nu zeg, dat de ontwikkeling van het nieuwe wapen niet mag gaan ten koste van de bestaande, dan grondt zich zulks op de omstandigheid, dat geen enkel groot land, dus ook niet onze eventueele tegenstander, dezen weg volgde.

Wat de zee gaande vloot betreft komt daar nog bij, dat de sterkte van deze volgens de „Grondslagen” werkelijk het minimum is, waarmede men met eenig succes in den Archipel zal kunnen opereeren. Men moet dan smaldeelen kunnen vormen, elk bestaande uit minstens 1 kruiser, voorts eenige jagers en een flinke groep onderzeebooten, gesteund door verkennings- en gevechts (bombardeer-) vliegtuigen, teneinde de zoozeer werkdadige samenwerking van de verschillende wapens: kanon, torpedo en vliegtuigbom te verzekeren (zie mijne vroeger genoemde stelling III), waardoor tevens groot-tactische manoeuvre's mogelijk worden, leidende tot verrassende concentratie's, waarmede ook een overmachtige vijand met kans op succes kan worden bestreden. Voor een zeegebied zoo groot als half Europa, dat door het uitgestrekte eiland Borneo feitelijk in tweeën is gedeeld, zijn toch minstens twee van dergelijke smaldeelen noodig.

Blijkbaar heeft het inzicht, dat een evenredige vermindering over de geheele linie niet verder mogelijk was, de voorstanders van het „vliegtuig ten koste van iets anders” er toe gebracht, eenvoudigweg een van de samenstellende wapensoorten van de Vloot te schrappen. Men koos daartoe de artilleriebewapening, in ons geval dus de kruisers.

Waarom nu juist de kruisers het moesten ontgelden kan men slechts gissen, en doet ook niets ter zake, want de methode is waarlijk al te grof. Wat zouden mijne collega's van de Landmacht wel zeggen, indien men hun dit voorstel deed: geld voor uitbreiding, n.l. voor vlieg-

tuigen, hebben wij niet, laten wij dus de artillerie afschaffen?

Nu zou ik tegen de hierbedoelde ijveraars niet zoo veel bezwaren hebben — iedere meening heeft ten slotte het recht zich te uiten — ware het niet, dat zij zich bij voorkeur niet bedienen van de normale logische redeneerwijze, noch zich gronden op feitelijke gegevens, noch hunne methode toetsen aan in den Archipel mogelijke oorlogsgevallen, doch daarentegen door middel van de pers, d.w.z. de niet-vakbladen trachten stemming bij het publiek te maken. ¹⁾ Het schijnt er daarbij meer op aan te komen, op geregelde tijden een betoog te leveren voor de vervanging van kruisers door vliegtuigen, dan op den inhoud van het betoog of de juistheid der argumenten. Het is wel merkwaardig, dat van deze zijde nog nimmer het bewijs, of zelfs maar een daartoe strekkend betoog is geleverd, dat in bepaalde concrete oorlogsgevallen de vliegtuigen het werk van de kruisers kunnen overnemen. Komt daarentegen een deskundige in diezelfde bladen argumenten leveren vóór het behoud van kruisers, dan worden die argumenten vaak niet bestreden, maar men voert het debat op zijwegen, zoodat 'dit verward wordt en beide partijen langs elkaar heen praten. Men wacht dan een week of twee, en dan begint men de aanvallen op de kruisers opnieuw.

In mijne lezing in 1924 merkte ik reeds op: „Wat baat het of men al mooie berekeningen maakt hoeveel vliegtuigen men kan koopen voor één oorlogsschip, wanneer men niet eerst bewezen heeft, dat het eene het andere kan vervangen”.

¹⁾ Ter nadere toelichting diene, dat er inderdaad niets tegen te zeggen valt, indien deskundigen onder eigen naam hunne zienswijze publiceren, waar dan ook, al of niet beredeneerd of geargumenteed. Mijn bezwaar geldt het door de niet-vakkundige pers als zoodanig — dus redactioneel — aanwenden van haren invloed op het publiek om daardoor stemming te verwekken voor een bepaald standpunt in eene zuiver militair-wetenschappelijke aangelegenheid.

Mijne Heeren, op dit *bewijs* wacht ik nog steeds!

En nog steeds acht ik het verkeerd, in een zoo belangrijk vraagstuk als de technische samenstelling van de maritieme weermacht nu eenmaal is, omdat het behoud van ons Indië daarvan afhangt, en dat op niets anders mag berusten dan op zuiver tactische en technische gronden, de publieke opinie te beïnvloeden met phrasen als: „het kleine gevaar“, „veel van het kleine“ en dergelijke.

Alvorens nu over te gaan tot mijn eigenlijke stellingen wil ik U — ter waarschuwing — toch eerst eenige methoden aangeven, volgens welke men *niet* moet redeneeren, omdat zij m.i. alle tot een verkeerde conclusie leiden.

1. Wanneer men den indruk verkrijgt, dat de huidige sterkte van de Vloot of de thans bereikbare sterkte niet voldoende zoude zijn, omdat vroeger zooveel meer aanwezig was, of omdat vroegere Staatscommissies een veel uitgebreider samenstelling aanbevelen, moet men hierbij niet uit het oog verliezen dat, zooals in de inleiding reeds is betoogd, met den strategisch-politiek toestand in het verre Oosten ook de doelstelling van de maritieme weermacht, en daarmee hare samenstelling, herhaaldelijk is gewijzigd. Men moet dus thans niet verder meer teruggrijpen dan het reeds gesignaleerde jaar 1927 — laatste vaststelling van de doelstelling.

2. Men klampe zich niet vast aan (meest buitenland-sche) uitspraken omtrent de algemeen waarde van een bepaald strijdmiddel, waarbij men meestal een geheel ander oorlogstoneel op het oog had. Men bedenke hierbij, dat de verhoudingen in ons Insulinde geheel anders liggen dan b.v. in West-Europa.

Zoo haalt men wel eens uit een werk van den Franschen Contre-Amiral Daveluy ¹⁾ aan, dat men, indien men niet beschikt over voldoende middelen om naar de heerschappij over zee te streven, dan ook alleen maar

¹⁾ „Les Enseignements Maritimes de la Guerre Anti-Germanique.“

onderzeeërs noodig heeft, aangezien de bovenwaterschepen zich niet op zee kunnen wagen.

Nu is het bedoelde boekwerk uitgegeven in 1919, het is dus geschreven op een tijdstip, waarop de conclusies uit den Wereldoorlog onmogelijk geheel bezonken konden zijn. Het is dus eenigszins misplaatst hieraan groote waarde toe te kennen.

Ik kon de verleiding echter niet weerstaan, dit boekwerk eens op te slaan en wat bleek mij nu? Vooreerst dat de aangehaalde uitspraak betrekking heeft op den strijd in open zee, en zeker niet geschreven is met het oog op een eilandenrijk als ons Insulinde, waar de verhoudingen geheel anders liggen, en de plaatselijke bekendheid met de vaarwaters, schuilplaatsen enz. den verdediger ook met een zwakkere macht goede kansen biedt, zelfs om de heerschappij ter zee te blijven betwisten. Bovendien is het geheele boek één klacht, dat Frankrijk in den Wereldoorlog juist te weinig *kruisers* had.

Deze schrijver acht dan ook voor Frankrijk wèl een slagvloot van bovenwaterschepen noodig.

Als tweede voorbeeld moge ik aanhalen, dat wel eens de vrees wordt vernomen, als zouden onze kruisers in één slag woren vernietigd, zooals het eskader van Craddock bij Coronel of dat van Von Spee bij de Falkland-eilanden. Men moet hierbij bedenken, dat beide in open zee moesten opereeren, beide den steun van vliegtuigen en onderzeeboten misten en — wat het belangrijkste is — beide het zonder een veilige basis moesten stellen.

De Nederlandsche kruisers zullen in den Archipel opereeren met steun van de vereischte hulpwapens, voorts in den Archipel vele hen bekende schuilplaatsen vinden en zij moeten, in laatste instantie, dan wel voor herstelling, op de (onmisbare!) versterkte basis kunnen teruggaan.

3. Men late zich niet verleiden door de vaak geuite meening dat de „harmonische” vloot, welke de Marine-

leiding voorstaat, slechts een zwakke nabootsing zou zijn van de tegen haar te verwachten vloten, en daarom ten ondergang zou zijn gedoemd.

Men hoort tegen (onze) harmonische vloot twee bezwaren: Sommige meenen dat zij te langzaam zou zijn, omdat hare snelheid van beweging zou worden bepaald door de langzaamste elementen, de onderzeebooten. De ondergang van de Vloot van Rodjesvenski in den zeeslag van Tousjima was immers voor een deel te wijten aan haar te geringe snelheid, die immers werd bepaald door het eskader kustpantersschepen van Nebogatov!

De fout, die men hierbij maakt, is, dat in den Indischen Archipel de zeegaande vloot niet in optocht naar een bepaald doel zal stoomen. De strijd ter zee zal daar het karakter hebben van een schaakspel. Taak van den vlootvoogd is, te voren zijne stukken, lees: elementen der vloot, zoo gunstig mogelijk op te stellen, waarbij aan de flot-tieljes onderzeebooten dus een bepaalde plaats is toege-wezen, en nu deze elementen zóó te doen bewegen, dat zij op het gewenschte punt samenwerken. Dit zeer be-wegelijke spel vereischt niet alleen een offensieven geest, maar ook uiterst moeilijk stafwerk. Ik kom hier later op terug.

Een andere aanklacht tegen de geprojecteerde harmo-nische vloot is, dat z.g. aan de „harmonie” twee stemmen zouden ontbreken, n.l. de bovenste, het vliegtuig, en de onderste, de zware artillerie, die alleen een pantserschip kan uitbrengen.

Voor de vliegtuigen is dit niet juist. Ook de Marine-leiding erkent de waarde van het vliegtuig als aanvals-wapen, wenscht dit wapen ook verder uit te bouwen, alleen — niet met opoffering van de belangrijkste stem. Dat is de stem van het kanon. En nu moge het waar zijn dat de kruisers slechts over middelbaar geschut beschik-ken, die niet opgewassen zijn tegen de zware kanonnen van pantserschepen — het is niet waarschijnlijk, dat deze laatste in den Archipel kunnen worden verwacht. Maar zelfs al zou dit het geval zijn, en wij daarop met de

samenstelling van de vloot moeten rekenen, dan behoeft dit toch voor ons geen reden te zijn, tot den aanbouw van pantserscheepen over te gaan. In vergelijking met den tegenstander zou het aantal dier pantserscheepen toch gering zijn, en daar zij tengevolge van de zwaardere bewapening en pantsering slechts matige snelheid kunnen hebben, zouden zij tot het gevecht onder onvoordeelige omstandigheden gedwongen kunnen worden.

Neen, ook dan moeten onze gepantserde artillerie-scheepen beschikken over de grootste bereikbare snelheid en over grooten actie-radius, m.a.w. het moeten kruisers zijn, welke soort schepen ook bij overmacht des vijands op zijne verbindingen kan ageeeren en zijn handel bemoeilijken.

4. Men late zich niet in de war brengen door den misleidenden naam „luchtkruiser“, welken naam men in dit verband wel gebruikt voor een gewoon twee- of meermotorig bombardeervliegtuig. Juist het eenige, wat dit vliegtuig niet kan, is *kruisen*. Als gevolg toch van den bommenlast kan de actie-radius slechts gering zijn. Veelal zal men het doel ongeveer aan de grens van de actie-radius moeten aanvallen, men kan den vijand immers niet toestaan, het eigen vliegveld, vermoedelijk voor hem het eerste object, dicht te naderen. Vindt het vliegtuig daar den vijand om een of anderen reden niet, dan kan het juist niet kruisen om hem alsnog op te zoeken, maar moet ijlings naar het vliegveld terug.

Dit is echter niet het eenige verschil met den echten, den maritiemen kruiser. Het cardinale verschil toch is, dat deze laatste *gepantserd* is, daardoor meer kan wagen en een gevecht ook nog wel kan overleven. Aan pantsering van welke soort luchtvaartuigen ook, kan voorloopig nog niet worden gedacht, zij zijn daardoor uiterst kwetsbaar, omdat iedere treffer doodelijk kan zijn.

5. Men stelle zich niet op het standpunt, dat uit financieel oogpunt de kruisers naast een krachtig lucht-

wapen niet bestaanbaar zouden zijn, omdat een bepaald bedrag voor de defensie niet zou mogen worden overschreden, d.w.z. het bedrag, waarop wij na de tallooze besnoeiingen der laatste jaren zijn aangeland.

Dit is dan, zooals door de Regeering thans is bekend gemaakt, het standpunt van de meerderheid der Commissie Kan. Wij weten dus nu, dat de Commissie eenstemmig van oordeel is, dat „op louter krijgskundige gronden”, het vlootplan 1930 moet worden aangehouden, evenwel onder uitbreiding van luchtstrijdkrachten. De minderheid (de vier marineleden) der Commissie wijkt niet van deze conclusie af, zij wenscht het getal groote zeevliegtuigen in eerste linie te brengen van 36 op 48, met een reserve van 100 %.

De alsdan verkregen strijdmacht zal \pm 2 millioen gulden per jaar meer kosten dan het ongewijzigde vlootplan 1930.

Daarnaast stelt de meerderheid, gevormd door de vier overige leden en den Voorzitter, zich op het standpunt, dat in de eerste plaats versterking van het luchtwapen noodig is en, waar zij à priori de onmogelijkheid aanneemt van de daartoe noodzakelijke uitbreiding van de beschikbaar te stellen geldmiddelen — wat wel eenigszins in de opdracht lag opgesloten, want ook deze Commissie moest trachten een *besparing* te verkrijgen — wenscht zij deze middelen te verkrijgen door afschaffing van de kruisers, en door het aantal groote zeevliegtuigen van 36 in eerste linie volgens het aanbouwplan 1930 terug te brengen tot 27. Door deze besparing kan dan een luchtmacht worden opgesteld van... 54 luchtkruisers, wat dan blijkbaar landvliegtuigen, vermoedelijk twee-motorige bommenwerpers zijn (zie mijne opmerkingen hierover onder 4).

De winst, door de opoffering van de kruisers verkregen, is dus 45 landvliegtuigen in eerste linie. Men stelle zich van dit getal niet te veel voor. In het buitenland is 50 omstreeks de sterkte van een „groep”, terwijl 3 à 4 groepen pas een regiment vormen. De Fransche „division

aérienne" uit het laatst van den Wereldoorlog telde 5 van dergelijke regimenten. Doet het dan niet wat wonderlijk aan, hier van een „slagluchtmacht" te willen spreken?

Nu neemt de „meerderheid" weliswaar dezelfde getalwaarde voor de (onbemande) materieelreserve aan, n.l. 50 % voor de schepen en 100 % voor de vliegtuigen, maar ook deze getallen moet men in hun ware licht zien.

Een zeeschip — zeker een kruiser — kan maandenlang buitengaats blijven zonder in herstelling te behoeven gaan. Men moet zich hierbij niet blindstaren op de tegenslagen, die onze Marine *eenmaal*, n.l. met de Sumatra, heeft ondervonden. Ook in het buitenland, zelfs met name in Engeland, is een dergelijke tegenvaller wel eens voorgekomen met turbineschepen, ook bij de handelsmarine.

Wij mogen echter verwachten, dat de aanvankelijke moeilijkheden met dit schip nu eindelijk zijn overwonnen, en dat verdere, los van het type staande, ongelukken in den vervolge zullen uitblijven. Een deugdelijken maatstaf kunnen de herstellingstijden van de Sumatra zeker niet vormen.

Wij mogen dus aannemen, dat de aangenomen materieelreserve van 50 % de Marine in staat stelt, bij het begin van de vijandelikheden of der politieke spanning de volledige „eerste linie" sterkte uit te brengen. Weet de vlootvoogd dan beslissende gevechten te vermijden, dan zal het gros van de Vloot maandenlang in actie kunnen zijn, zonder dat het in herstelling gaan noodig zal zijn.

Anders staat het met de vliegtuigen. Deze en vooral de motoren verslijten in den gewonen dienst. Vliegtuigmotoren zijn na omstreeks 1000 vliegturen finaal opgevologen. Ook bij de normale vluchten — zeker bij de langdurige verkenningen, die in den afwachtingstoestand noodzakelijk zijn — ontstaan verdere verliezen door slechte landingen, noodlandingen bij motorstoornis of overvalling door slecht weer, onoordeelkundige besturing enz. Voorts zijn, zooals reeds opgemerkt, vliegtuigen zeer

kwetsbaar, zoodat bij ieder treffen verliezen, d.w.z. uitvallers, optreden.

Voor dit alles nu dient de materieelreserve van 100 %.

De gewone herstellingen en revisie's, n.l. de groote revisie na 300 à 600 vliegreuen, en de vele kleine herstellingen, die bijna na iedere groote vlucht noodig zijn, moeten in de vliegtuigafdeeling zelf, dus met de vliegtuigen in eerste linie, worden opgevangen. Men zal er dus niet altijd op mogen rekenen, voor een bepaalde vlucht meer dan de helft te kunnen uitbrengen (een Engelsch squadron telt in de lucht 9 vliegtuigen, op den grond 18). Wij komen dus tot 27 in de lucht.

Maar er is meer. De vliegtuigen zijn gebonden aan de enkele vliegvelden, die in vreedestijd zijn ingericht. Het is niet denkbaar, dat binnen afzienbaren tijd het geheele eilandenrijk zal zijn overdekt met vliegvelden, zoodat van ieder punt uit kan worden geopereerd. De vliegtuigen zullen dus vermoedelijk zijn verdeeld over meerdere vliegvelden. Toch zullen deze vliegtuigen moeten samenwerken met de vloot, en wel op de minuut af gelijktijdig met deze den aanval moeten uitvoeren. Is het daartoe „timen" van zeevliegtuigen, die de vlootvoogd onmiddellijk bij de hand heeft, althans op ieder veilige landingsplaats, baai, reede enz. kan bestellen, reeds zeer moeilijk, hoe mag men dan verwachten, dat zulk mogelijk zal zijn met het totaal van de vliegklaar zijnde landvliegtuigen, uitgaande van de op grooten afstand gelegen vliegvelden? Het zal duidelijk zijn, dat zulks ten aanzien van iedere actie zeker niet mag worden verwacht, zoodat de gevechtskracht van de luchtmacht, waarop men mag rekenen, nog verder daalt.

Ik stel dan ook de vraag, of deze gevechtskracht met het verlies van het geheele kruiserwapen niet veel te duur gekocht is.

Nu kan ik mij begrijpen, dat men, om eenige besparing te verkrijgen, het een en ander moet opofferen, maar zou men dan willen bewijzen, dat men zodoende eigenlijk een grootere gevechtskracht heeft verkregen, neen, dat

gaat mij dan te ver. Ik zou wel eens willen weten, hoe de meerderheid, voortbouwende op de „krijgskundige gronden”, waarmede de geheele Commissie instemde, dit klaar speelt. Wij zullen hier wel nooit achter komen, want het rapport der Commissie is geheim gebleven.

Maar het doet er ook niet zooveel toe.

„Want dit rapport-Kan is nog afkomstig uit het prae-„Abessijnsche tijdperk, toen als wachtwoord gold voor al „wie de verdedigingszaken hadden te verzorgen in Nederland, van hoog tot laag: wij wasschen onze handen „in zuinigheid, en als er eens iets gebeurt, dan moet de „Volkenbond ons helpen. Of in ieder geval Engeland”.

Mijne Heeren, deze uitspraak is niet van mij, maar is te vinden in „De Nederlander” van 29 November j.l.

Mijn bezwaar tegen de uitspraak van de meerderheid van deze Commissie is, dat zij blijkbaar de „Grondslagen” van 1927 als onveranderlijk aanneemt. Want immers — ik mocht er reeds op wijzen — kunnen „Grondslagen voor de defensie” niet onveranderlijk zijn, omdat zij niet anders mogen zijn dan de neerslag van den steeds veranderenden strategisch-politiek toestand.

Weliswaar kan dan ook de samenstelling van de zee-gaande vloot als vermeld in den 5en grondslag, niet onveranderlijk zijn, maar men kan daarmede thans nog genoegen nemen, vooral omdat aan de sub c. genoemde „maritieme luchtmacht” geen beperking is opgelegd, noch wat omvang, noch wat samenstelling betreft.

Maar een te sterke rem is het vermeld in den 4en grondslag „Het totaal voor land- en zeemacht per jaar te besteden bedrag kan een bepaalde fractie van de gewone jaarlijksche inkomsten niet te boven gaan. In het algemeen zal het cijfer, dat het bedrag dier fractie over de laatste jaren voorstelt, niet belangrijk kunnen worden overschreden”.

Dit klinkt wel heel „plesant” voor den belastingbetaler, maar het is zeer de vraag, of de leden van den Volken-

bond, wiens steun wij inroepen, met ons percentage ge-
noegen nemen.

Waar de zorg voor de Staatsmarine toch in de eerste
plaats een *Nederlandsch* belang is, is het zeer de vraag,
of onze 8.69 % genade zullen vinden in de oogen van
b.v. Engeland, dat 16.6 % en Frankrijk, dat 35.7 % voor
de defensie moet uitleggen. En hoe zal een mogelijke
tegenstander, .b.v. Japan, dat meer dan 50 % van zijn
inkomen voor militaire doeleinden offert, over onzen wil
tot zelfverdediging denken?

Gezien de overbekende veranderingen in den strate-
gisch-politiekten toestand had de Commissie Kan m.i. de
eerste vraag van den Minister van Defensie, n.l. of
besparing van kosten door een andere samenstelling van
de weermacht mogelijk was, ontkennend moeten beant-
woorden en daarmede hare taak neerleggen.

Ik moge U in dit verband nog wijzen op een na de be-
schouwingen, in onze Vereeniging gehouden, verschenen
artikel in den *Völkischer Beobachter* van 14 December
1935, getiteld: Die Neuaufteilung der Rohstoff-und Sied-
lungsgebiete, von Japan gesehen", van den vertegenwoor-
diger in Tokio: Fürst A. Urach.

Volgens dezen schrijver is als „Siedlungsgebiet“ Man-
schoerije een mislukking geworden (de winters zijn er te
koud) en China te dicht bevolkt; in beide gebieden is de
bevolking zelf met nog minder tevreden dan de Japanner.

Men meent echter dat het klimaat van Australië voor de
Japanners ideaal is. Voor de poort ligt echter Neder-
landsch-Indië, dat den toegangsweg naar Australië afsluit,
maar verder alleen als gebied van grondstoffen in aanmer-
king komt.

„Ein Ueberrest einstiger holländischer Weltherrschaft“
wordt dit gebied genoemd en verder heet het:

„Jedermann in Japan ist der Ansicht, dasz dieser „status
quo“ nun keine Daseinsberechtigung mehr habe. Und man
glaubt im fernen Osten dasz Holland dieses reiche Gebiet
gegen einen unerwarteten Angriff nicht halten könnte.“

Deze uitingen zijn aan de orde van den dag. Mijn voor-
naamste bezwaar tegen de „Grondslagen” is dan ook, mij
aansluitende bij het betoog van den majoor Bakkers in onze
vorige vergadering, dat de taak van de Vloot wordt be-
perkt — afgezien van de deelneming met beschikbare
middelen aan een gemeenschappelijke actie met anderen —
tot handhaving van een strikte neutraliteit *in conflicten
tusschen andere mogendheden*.¹⁾ M.a.w. een rechtstreek-
sche aanslag op ons gebied zou niet denkbaar zijn?

Mijne Heeren, wat leert ons nu het „Abessijnsche tijd-
perk”? Dat bijna vier maanden na het begin van den
aanval de Volkenbond nog niet verder is gekomen dan
eenige sanctie's, die juist niet de onmisbare grondstoffen
betreffen, en daarom nog weinig effect sorteeren, althans
gaan nog steeds nieuwe Italiaansche troepen naar Oost-
-Afrika. Nu mogen wij hierdoor ons vertrouwen in den
Volkenbond niet verliezen, maar de les uit dit alles is toch
wel, dat het verkrijgen van hulp lang zal duren, wat Indië
betreft nog langer, omdat het zoo ver verwijderd is van de
mogendheden die ons, b.v. bij eene Japansche agressie, te
hulp zouden moeten komen. Al dien tijd zijn wij op ons
zelf aangewezen, en de ons geboden hulp zal er zeker van
afhangen of men dan in het buitenland achting zal hebben
voor de wijze, waarop wij ons zelf hebben te weer gesteld.

Nu wil men zich ten onzent wel eens illusie's maken
van den steun, dien wij van het nabije Singapore zouden
mogen verwachten, maar men moet niet vergeten, dat dit
steunpunt door Engeland sterk is gemaakt ten behoeve van
de eigen vloot. *wanneer die in het verre Oosten zal moeten
optreden*. Zeker is echter, dat op dit oogenblik geen enkel
groot schip daar aanwezig is. De aldaar opgestelde lucht-
strijdkrachten zijn bestemd voor plaatselijke verdediging.

Nu is een verder novum, dat Amerika bezig is zich uit
het Westelijk deel van den Pacific terug te trekken. Althans

¹⁾ Cursiveering van mij. v. S.

is dit de wil van de meerderheid van het Amerikaansche volk.

Er gaan zelfs al stemmen op, dat men niet tot 10 jaren na de verklaring van 1934 mag wachten met het zich volledig terugtrekken uit de Philippijnen, omdat men vóór het einde van die 10 jaren wel eens moeilijkheden met Japan kon verkrijgen. Wel ben ik het eens met majoor Struyvenberg, dat zoodanige stemming snel kan omslaan, maar voorloopig is van die zijde dus zeker geen belangrijke hulp te wachten.

Wanneer nu de Engelsche vloot eens werkelijk door een of ander bestaand of dreigend conflict op een ander deel van den aardbol zou zijn gebonden, is het dan ondenkbaar dat Japan — in welk land de militairen (op het oogenblik het „Kwantoenleger“) de lakens uitdeelen — een conflict zal forceeren, om dan in ons Indië te nemen wat het meent noodig te hebben en zal het daarvan worden weerhouden door iets anders dan door de preventieve werking, die van een krachtig Nederlandsch operatief weermachtsorgaan uitgaat?

Een mogelijkheid, als de geschetste, dan wel een overeenkomstige, kennelijk het ergste gevaar, dat ons in Nederlandsch-Indië kan bedreigen, is in de „Grondslagen“ niet voorzien. Wel wordt onder 8 en als slot vermeld:

„Indien Nederlandsch-Indië ondanks het ernstig pogen „om buiten *den oorlog* te blijven, daarin toch betrokken „wordt, zal de aanwezige weermacht met de voorhanden „middelen zich zoo goed mogelijk *tegen elke bezetting van „ons gebied verzetten*, in afwachting van den *steun, die ons „mocht worden verleend.*“

Ik heb hier op drie gedeelten den nadruk gelegd.

Uit het eerste („den oorlog“) valt weer af te leiden, dat toch is gedacht aan een reeds bestaanden oorlog tusschen andere mogendheden, mede af te leiden uit de plaats, waarin dit geval is vermeld, n.l. aan het slot, terwijl te voren als

de taak van de Weermacht ten aanzien van een agressie van buiten alleen neutralietshandhaving is genoemd.

Het in de tweede plaats onderstreepte duidt op zeer passieve afweermaatregelen. Alsof de beste verdediging niet altijd nog de aanval is! Een offensief optreden is mogelijk, zooals ik nader hoop aan te toonen.

De laatste woorden ten slotte, waarvoor ik bijzondere aandacht vraag, houden in het trekken van een wissel op anderen, welke misschien niet gehonoreerd zal worden.

Toch wil ik het hier bedoelde ernstige geval niet op den voorgrond plaatsen, omdat ik het niet het waarschijnlijkste acht. Maar het moet onder de oogen worden gezien, en „grondslagen van de defensie” mogen het niet als onbestaanbaar eenvoudigweg verzwijgen.

Wanneer ik nu naga de *verschillende gevallen van agressie*, waartegen de weermacht in Nederlandsch-Indië, in het bijzonder de maritieme, in actie zal moeten komen, dan wil ik beginnen met den lichtsten graad, omdat deze juist daardoor zich het gemakkelijkst zal voordoen. Ik denk hierbij aan *onopzettelijke neutraliteitsschendingen* tijdens een reeds bestaand conflict, dan wel opzettelijke neutraliteitsschendingen van *geringen omvang*. Tegen beide moet onmiddellijk met kracht worden opgetreden; tegen de eerste, omdat de tegenstander van den schender bij lankmoedigheid of laksheid onzerzijds ons dat wel eens duur betaald zou kunnen zetten; tegen het tweede, omdat een begin van schending zich als een olievlek kan uitbreiden — l'appétit vient en mangeant.

Onder deze rubriek moeten ook worden ondergebracht pogingen van particulieren, om een „fait accompli” te forceeren, als b.v. Gabriele d'Annunzio, die Fiume en de Poolsche Generaal Zeligowski, die Wilna veroverde. Beide eigenmachtige bezetters ontvingen daarna den steun van hunne regeering, omdat de aanval *gelukte*, terwijl de Volkenbond zich bij het „fait accompli” neerlegde. Lukt de aanslag niet, dan wordt de actie eenvoudig gedesavoueerd.

In Nederlandsch-Indië is het volstrekt niet onmogelijk, dat een actie, als hierbedoeld, ontspruit uit het zich losmaken uit het Nederlandsch-Indische staatsverband van groepen kolonisten; men denke b.v. aan de Japansche nederzetting op Nieuw-Guinea.

In beide genoemde gevallen zullen vermoedelijk de eerste berichten zeer vaag zijn. Het zenden van vliegtuigen heeft dan ook geen zin, omdat deze uit de lucht niet kunnen vaststellen, wie vriend en wie vijand is. Ook ongepantserde schepen zal men niet zelfstandig naar de plaats des onheils kunnen zenden, omdat zij naar alle waarschijnlijkheid wel op bewapende handelsvaartuigen zullen stooten. Blijft dus slechts over het zenden van een snellen kruiser. Deze kan er full speed heen, eventueel aangetroffen vijandelijke schepen in den grond boren of verjagen, onder dekking van de kanonnen eene troepenmacht aan wal zetten en aldaar het Nederlandsch-Indische gezag herstellen.

Een volgende graad van tegen ons gerichte agressie, van heel wat ernstiger aard, is de *opzettelijke, doorgezette neutraliteitsschending*. Op grond van het aanwezig zijn van opzet moeten wij hierbij aanemen, dat de vijand, die als aanvaller het initiatief heeft, met *overmacht* zal komen, en wel eene zoodanige, dat hij op goede gronden kan aanemen, dat zijne onderneming zal gelukken. Het is hierbij niet uit te maken, of het uiteindelijk doel de verovering van den geheelen Archipel, dus ook van ons bolwerk Java, zal zijn. Voor deze beschouwingen maakt dit voorloopig geen verschil, omdat de verovering van Java in één aanloop niet mogelijk zal zijn.

Ik heb reeds vermeld, dat het omvangrijke landingsleger, dat daartoe op transportschepen zal moeten worden overgebracht, een te kwetsbaar doel vormt, niet alleen ten opzichte van onze onderzeebootten, maar vooral van onze vliegtuigen (zie mijn vroegere stelling I) waarbij ik aanteeken, dat het eigenlijk onverschillig is of wij al dan niet over overmacht van deze kunnen beschikken — wat bij de

uitgestrektheid van het operatieterrein toch maar een denkbeeldig begrip is.

In mijne beschouwingen van 1924 mocht ik er reeds op wijzen, dat, ook al is het einddoel Java, de vijand eerst iets anders moet doen. Dit andere bestaat hierin, dat hij eerst onzen geheelen vliegdiens moet lam slaan, en, waar Java nog steeds niet binnen werkzaam bereik van buitenlandsche luchthavens is gelegen, zal de aanvaller eerst een stevige basis voor een aanzienlijke scheeps- en luchtmacht moeten inrichten, daarna deze met sprongen in de richting van Java vooruitbrengen.

In eerste instantie komt het dus ook in dit geval aan op het veroveren van een bepaald punt van den Archipel en is de eerste phase van dit geval dus gelijk te stellen met de opzettelijke doorgezette neutraliteitsschending. Hierbij kan het doel ook zijn het veroveren van eene geschikte plaats voor het inrichten van een steunpunt, b.v. ten behoeve van het veilig stellen van de doorvaart door den Archipel van eigen handelsschepen of voor het voeren van den handelsoorlog. Ook kan gedacht worden aan den wensch tot verovering van een bepaald gebied voor de winning van grondstoffen, in de eerste plaats van aardolie.

Het doel *kan* dus een van de in de „Grondslagen” genoemde versterkte punten, n.l. Tarakan of Balikpapan zijn, maar noodzakelijk is dit niet, want er zijn thans talrijke winplaatsen van dit product.

Waar wij hier over een neutraliteitsschending spreken is met dit woord reeds uitgedrukt, dat het een van de reeds in een conflict gewikkelde partijen is, die tot de schending wil overgaan, m.a.w. dat reeds een oorlog tusschen twee mogendheden is uitgebroken.

Voorts moeten wij ons voor oogen houden, dat het begerde punt misschien veroverd, maar ook daarna in ieder geval bezet moet worden met een zoodanige troepenmacht, dat de veroverde plaats veilig gesteld is tegen ondernemingen onzerzijds. De benoodigde troepenmacht kan worden overgebracht op transportschepen, waarbij wij echter niet behoeven te denken aan een groote vloot van deze schepen

als in een vorig tijdvak werd aangenomen als te zullen worden ingezet ten behoeve van de verovering van Java. In ons geval is de over te brengen troepensterkte beperkt, zoodat enkele schepen voldoende zijn, of wel een grooter aantal kleinere, elk met een kleiner detachement aan boord.

Deze schepen kunnen dus zijn blootgesteld aan aanvallen onzerzijds, en, ten einde onze wijze van optreden te bepalen, moeten wij dus nagaan, welke wijze van verdediging de vijand zal toepassen tegenover elk der aanvalsmiddelen, die wij zouden kunnen inzetten.

Hoewel ik de mogelijkheid van het onzerzijds tijdig, d.w.z. nog tijdens den opmarsch, opvangen van den aanslag niet zeer groot acht, wil ik het optreden daartegen toch uitvoerig bezien, aangezien hetzelfde optreden tegen beschermde convooien geboden is bij het voeren van den handelsoorlog.

Tegen vliegtuigen zullen de vijandelijke schepen verspreid moeten varen. Ieder schip moet n.l. volkomen vrijheid hebben willekeurig koers te kunnen wijzigen, alsdan wordt de trefkans met bommen uit vliegtuigen aanzienlijk verminderd (bij afwerpen van 3000 m. hoogte legt een schip met 12 mijlsvaart in den vluchttijd nog 140 m. af). Het is echter gewenscht, de verspreiding nog verder door te zetten; het wordt dan voor de vliegtuigen veel moeilijker, deze schepen te vinden, in een zeegebied zoo groot als half Europa.

Men moet hierbij verder bedenken, dat niet alleen de binnenzeeën, maar ook de meeste zeestraten zóó breed zijn, dat de territoriale wateren van weerszijden elkander niet raken, doch een ruim gebied vrije zee openlaten, en voorts, dat de internationale scheepvaart nog in vollen gang is. Hoe moeten de vliegtuigen nu de nationaliteit van de bedoelde schepen vaststellen, die vermoedelijk wel zonder vlag of onder valsche vlag varen, terwijl de verfkwast voor vermomming ook wel gehanteerd zal zijn?

Uit de lucht zal het niet mogelijk zijn; zeevliegtuigen zouden nog naast het schip kunnen neerstrijken, maar zul-

len er op verdacht moeten zijn, dat er vermoedelijk wel kanonnen gecamoufleerd opgesteld zullen zijn, zoodat zij dit waagstuk wel niet zullen uithalen. Dit feit maakt het ook voor jagers, die immers niet gepantserd zijn, zoo gevaarlijk, het doorzoekingsrecht uit te oefenen.

Conclusie: sterk doorgevoerde verspreiding tegenover vliegtuigen.

Tegen *onderzeebooten* is de beste taktiek daarentegen, in verband te varen, en het zodoende ontstane convooi te beschermen door een geheel systeem van snelvarend licht materieel, uitgerust met licht geschut en voorts met dieptebommen, de doodsvijanden van onderzeebooten. Hierdoor komt de vijand echter in een impasse, omdat hij zódoende weer een groot doel vormt, dat de vliegtuigen gemakkelijker zullen vinden, en waarop de trefkans aanzienlijk beter is.

In het door mij uiteengezette geval zal de vijand daarom het beste doen, toch maar de verspreiding te kiezen. Het betreft hier n.l. voor ieder schip slechts één overvaart, in stede van geregelde handelslijnen, zooals in den Wereldoorlog het geval was. De kans op ontmoeting met onze, toch al niet talrijke, onderzeebooten is daarom niet zoo heel groot, waar bovendien de aandacht van deze kan zijn afgeleid door schepen van andere nationaliteit. Een zekere mate van risico valt niet te ontkennen, maar het is zeer de vraag of onze onderzeebooten afzonderlijk optreden, daar dit ongeorganiseerde optreden, blijkens de ervaringen van 1918, op den duur tot ondergang leidt.

Blijft bovendien bij voldoende zeeruimte nog de mogelijkheid van snel koers wijzigen open, ten einde de (onder water varende langzamere) onderzeeboot te ontloopen.

Geheel anders wordt het aspect echter, indien aan onze zijde ook *kruisers* zijn te verwachten. Deze hebben beter zicht dan de onderzeebooten en kunnen, gesteund door jagers en verkennende vliegtuigen, met welke zij in voortdurende radioverbinding staan (de kruisers hebben elk eenige vliegtuigen aan boord, de jagers elk één) geheele

zeegebieden afzoeken. Dank zij hunne pantsering en krachtige artilleriebewapening kunnen zij ieder handelsschip straffeloos onderzoeken; voor de bewapening van een handelsschip behoeft een kruiser niet uit den weg te gaan. Door de veel grootere snelheid is ontlopen niet mogelijk, terwijl het gepraaide schip tot prijs verklaard, dan wel tot zinken gebracht kan worden. Inderdaad zijn het de kruisers, waarmede men succesvol den handelsoorlog voert, en niet, zooals velen denken, de onderzeebooten.

Dit waandenkbeeld is ontstaan, doordat de geallieerden gedurende de eerste drie jaren van den Wereldoorlog de eigen handelsschepen volkomen aan hun lot overlieten, in plaats van een behoorlijken afweer tegen onderzeebooten te organiseren: het varen in convooi onder dekking van het onderzeebootafweerscherm. Het heeft trouwens zeer lang geduurd, eer het anti-duikbooten-wapen, de dieptebom, was gevonden. Aan het einde van dezen oorlog had de afweer het echter gewonnen van de onderzeeboot.

Bij aanwezigheid onzerzijds van kruisers zal de vijand dus de hierboven als gunstig beoordeelde wijze van overbrenging van troepen naar het begeerde object, n.l. in het geheim door middel van verspreid optredende, goed als neutrale handelsschepen vermomde schepen niet kunnen toepassen, indien althans onze kruisers op hun post waren en door hunne aanwezigheid het begeerde object a.h.w. konden dekken.

Den vijand rest in dit geval niet anders, dan de volledige afweermaatregelen toe te passen, n.l. het varen in convooi, omringd door een torpedoafweerscherm van het hierboven geschetste lichte materieel, welk laatste door de geringe afmetingen en grootere beweeglijkheid moeilijk kan worden getroffen door vliegtuigen en torpedo's, door deze laatste ook al niet tengevolge van den geringen diepgang. In een dergelijk scherm behooren jagers thuis, en ook de z.g. *escorteurs*, feitelijk jagers kleiner dan 600 ton, beneden welke grens volgens de overeenkomsten van Londen de aanbouw is vrijgelaten. Men neemt meestal twee schermen

van dit materieel, één voor bescherming op afstand en één voor de nabijbescherming, n.l. op den lanceerafstand.

Daar de onderzeebooten door de geringe snelheid in ondergedompelden toestand alleen bij een vóórlieke positie tot het torpedoschot kunnen komen, wordt de afweer aan de voorzijde van het convooi versterkt; hier moeten bij dag voortdurend enkele verkenningsvliegtuigen in de lucht zijn, die langs de zijden van een in de vaartrichting gelegen sector, en ook binnen dien sector zoeken naar de gevaarlijke belagers — de al of niet reeds in ondergedompelden toestand varende onderzeebooten.

Wordt er zoo een ontdekt en gemeld, dan gaat onmiddellijk klein materieel er op af, terwijl in het uiterste geval de koers van het convooi wordt gewijzigd, waardoor de geheele reeds genoemde beveiligde sector in veiliger water komt te liggen.

De eigenlijke kracht van het systeem ligt echter in begeleidende gepantserde artillerieschepen, waarvoor men op grond van snelheid en actieradius weer bij voorkeur kruisers neemt, maar die te zamen eene overmacht moeten vormen tegenover de overeenkomstige schepen, die als tegenstanders kunnen worden verwacht.

Hierbij is het zelfs denkbaar, dat de landingstroepen geheel op oorlogsschepen worden overgebracht.

Indien nu al deze kruisers op het hoofdoperatietooneel niet kunnen worden gemist — hetgeen denkbaar is, want ook de slagvloot heeft daaraan behoefte — dan gaat van den hierbedoelden noodzaak van uitgebreide beveiliging in het bijzonder van den inzet van sterke bovenwaterschepen, een sterke preventieve werking uit.

De oorzaak van deze werking is niet meer in dezelfde mate aanwezig indien er niet een reeds uitgebroken conflict is, en dit ook niet behoeft te worden verwacht. Als voorbeeld noem ik het geval, dat Japan de aanrander zou zijn, Amerika zich onthoudt, en de Engelsche vloot elders gebonden is.

Ik ben daarmee aangeland aan de *ernstigste bedreiging*, omdat alsdan een belangrijke aanslag kan worden gepleegd

zonder dat wij voorloopig kunnen rekenen op bondgenooten.

Het spreekt vanzelf, dat in dit geval op een belangrijker overmacht van den vijand moet worden gerekend. Of het geval zelf *waarschijnlijk* is in verband met den huidige of te verwachten politieken toestand doet weinig ter zake. Hoofdzaak is, dat wij met de mogelijkheid rekening moeten houden.

Onverschillig of de hierbedoelde verzwarende omstandigheid aanwezig is, kan toch niet worden gezegd, dat wij tegen de daad van aanranding zelve geheel kansloos zouden zijn.

Iedere aanvallende mogendheid — om de gedachten te bepalen Japan, moet door het beschermde convooi, of het eskader van enkele oorlogsschepen, een weg van duizenden zeemijlen doen afleggen. De lange duur van de overvaart en de groote afstand brengen mede, dat wèl enkele verkennende vliegtuigen, maar nimmer een eenigszins beteekenende macht van gevechtsvliegtuigen voortdurend in de lucht kan zijn, zelfs al zouden een of meer vliegtuigmoederschepen aan het eskader zijn toegevoegd.

Onze vlootvoogd daarentegen kan zelf het moment kiezen, waarop hij het convooi of eskader aanvalt, en dit initiatief aan zijne zijde schept hem de mogelijkheid, de drie strijdmiddelen in actie te brengen.

Het zal uiterst moeilijk stafwerk zijn, hiertoe de juiste plaats en het juiste tijdstip te kiezen, anderzijds de aanvankelijke opstelling en de bewegingen van de drie samenstellende deelen, elk met inherent eigen snelheid, n.l. vooreerst een of meer kruisers met de beschikbare jagers, dan een flottielje onderzeebooten, eindelijk een groep of eskader bombardeer- en gevechtsvliegtuigen zoodanig te regelen, dat het samentreffen volgens het plan geschiedt. Ik kom hierop nog terug.

In ieder geval zal dit moeilijke werk de eenige mogelijkheid bieden, omdat wij dan met drie strijdmiddelen, n.l. kanon, torpedo en vliegtuigbom staan tegenover een vijand, die er feitelijk slechts twee kan uitbrengen, t.w. kanon en

torpedo, terwijl dit laatste wapen aan onze zijde zeer aan belangrijkheid wint, indien ook transportschepen zijn toegevoegd aan het vijandelijke eskader.

Wanneer nu de vliegtuigen een bomaanval uitvoeren, zullen de vijandelijke schepen gedwongen zijn, door koerswijziging de bommen te ontgaan, waardoor het verband wordt verbroken. Het geheele dispositief wordt ijler, het torpedo-afweerscherm wordt uitgerekt; de kruisers, gesteund door de jagers, verkrijgen een verhoogde kans hierin een bres te slaan, waarna de onderzeeboten tot den aanval kunnen overgaan.

Dit is nog maar een zeer globale en schetsmatige voorstelling; zij betreft het wezen van de Marinetaktiek, welke ik hier niet verder wil ontwikkelen, omdat ik op dit terrein geen deskundige ben. Het te leveren tactische spel zal verfijnder zijn; men zal op eene bepaalde plaats een aanval fingeren om daarheen krachten van den vijand te lokken, teneinde op die wijze elders een zwakke plek te doen ontstaan, waarop dan de hoofdaanval wordt gericht. Voorts kan de aanvaller (dat zijn wij!) gebruikmaken van een gunstigen zonnestand.

Echter zult U ook zonder verdere uitwerking wel willen inzien, dat hier, ook bij overmacht des vijands, groote mogelijkheden aan onze zijde voorhanden zijn, juist op grond van de samenwerking van de drie middelen, het bestaansrecht van de *harmonische* vloot, waarmede dus opnieuw mijn oude stelling III is bewaarheid.

Intusschen moge ik hier nog eens herhalen wat ik reeds vroeger heb gezegd: voor langzame bovenwaterschepen is in dit spel geen plaats, want tegen deze soort schepen kan de vijand zijn ter plaatse zijnde overmacht met succes inzetten. Alles moet in staat zijn na een toegebrachten klap of na een ongunstig verloop weer te kunnen verdwijnen, teneinde voor een volgenden zet weer beschikbaar te zijn. De vliegtuigen kunnen dit dank zij hunne groote snelheid, de onderzeeboten verdwijnen door geheel onder water weg te loopen, kruisers en jagers moeten de grootst mogelijke snelheid hebben teneinde den achtervolgenden vijand

te kunnen ontloopen. In dit licht gezien is het verklaarbaar, dat bij onzen nieuwsten kruiser „de Ruyter”, de *hekbatterij* het zwaarst is genomen. De eisch van snelheid vormt een verzwareing van het budget, omdat onze Marine ten alle tijde over het modernste materieel moet kunnen beschikken — aan dezen eisch valt niet te ontkomen.

Ik moet voorts nog op een bijzonderheid attent maken: het is niet alleen het offensief vermogen, dat door de samenwerking van de verschillende strijdmiddelen wordt verhoogd, ook met het defensief vermogen is dit het geval, in het bijzonder om zich aan het gevecht te onttrekken.

Zoo zullen de jagers, die, zooals wij zagen, medegewerkt hebben, ten behoeve van de onderzeebooten in het vijandelijke afweerscherm een bres te slaan, nu in eerste instantie terugvallen op den grooten broer, den kruiser. Evenals de onderzeebooten, die alleen met behulp van de kruisers en jagers ten aanval konden komen, moeten de jagers zich nu tusschen de kruisers en den vijand plaatsen, en dezen laatste met gebundelde torpedobanen, of wel met de bedreiging daarmede, op een afstand houden, terwijl de vliegtuigen of de jagers den aftocht versluieren door het leggen van een rook- of nevelscherm.

Dit alles gebeurt niet happy go lucky, naar eigen goeddenken, maar volgens een ordelijk plan, volgens concrete bevelen van den eskadercommandant, wiens plaats daartoe op den kruiser is. Ook nu weer moet daar aan boord zeer moeilijk stafwerk worden verricht!

Na den slag komt onmiddellijk het uitwerken van een nieuw plan; het schaakspel moet opnieuw worden opgezet, dus aan alle onderdeelen moeten nieuwe richtlijnen worden gegeven. De vijand zal nu zijn convooi of eskader weer ordenen en alle defensieve middelen weer hun plaats geven.

Onze strijdkrachten zullen hem nu echter niet kunnen loslaten; zij volgen hem op eerbiedigen afstand, zoodat zij nog juist den rook blijven zien; zodoende weet de commandant waar de vijand blijft, en kan hij nieuwe aanvalsplannen optuigen, of althans komt hij er achter, wat het doel van den vijand is. Dit is het z.g. „shadowen”, hetwelk

bij dag aan zeevliegtuigen kan, maar bij nacht, stellig aan jagers moet worden opgedragen.

In het voorgaande is aangenomen, dat het onzen zee- en luchtstrijdkrachten was gelukt, den vijand nog tijdens den opmarsch te ontmoeten. Het is ook mogelijk, en zelfs het meest waarschijnlijk, dat dit niet gelukt, doordat de afvaart goed geheim is gehouden. De vijand is dus op zijn eerste doel aangekomen, zonder onzerzijds te zijn verstoord. Dit zal ook het geval zijn, indien de onderneming het karakter heeft van een *strategische overvaling*, dus in vollen vredes-tijd in het geheim wordt uitgevoerd.

U ziet, het geval wordt steeds lastiger; weer geldt het: kleiner Mann, was nun!

Ook nu zijn er nog lichtpunten. Al is de vijand b.v. op de plaats van een door hem gewenschte basis aangekomen, zoo is deze nog niet onmiddellijk ingericht. Weer komt het er nu op aan, met de drie middelen een snellen aanval uit te voeren. Wachten wij daarmede, dan kan de vijand reeds een voldoende aantal vliegtuigen gereed hebben, lucht-afweergeschut op den wal hebben opgesteld, de toegangen tot de basis door mijnevelden hebben afgesloten, de verdediging aan de landzijde hebben voltooid.

Tenslotte blijft nog het geval, dat niets van het hier-vóór besprokene ons is gelukt, dat de vijand, om welke redenen dan ook, erin geslaagd is, zijn aanslag uit te voeren en zich op een bepaald punt te nestelen.

Aanvallen op de basis van de zeezijde hebben nu geen zin meer. Misschien is nog iets te bereiken met bomaanvallen uit vliegtuigen, misschien kan met een expeditieleger de basis van de landzijde worden heroverd — waarschijnlijk is dit alles niet, want de vijand heeft een en ander kunnen voorzien en den tijd gehad zijne maatregelen te nemen.

Alleen voor de zeemacht is nu een belangrijke taak weggelegd, al heeft deze dan ook een *repressief* karakter. Want wat ook de bedoeling van den vijandelijken aanslag moge

zijn. de expeditie moet de verbinding met het eigen land in stand houden, al was het maar voor de eigen behoeften. Het waarschijnlijkst is echter, dat de aanslag een oliewinplaats betrof. Zijn de boorgaten tijtjids onzerzijds vernageld en de installatie's en voorraden vernield (de bezetting te Tarakan en Balikpapan heeft geen andere bedoeling) dan moet de vijand alle nieuwe installatie's uit eigen land aanvoeren, hetgeen verscheidene schepen vereischt.

Heeft de vijand een onvernield winplaats veroverd, of heeft hij de productie weer op gang kunnen brengen, dan zal een geregelde afvoer met tankschepen moeten aanvangen. De verbinding langs den zeeweg over duizenden mijlen (voor Japan 2500 à 3000 mijlen) is uiterst kwetsbaar vooral — als aan onze zijde kruisers optreden. Dit zijn de ware handelsjagers; tegen onderzeebooten en jagers geeft het varen in convooi onder dekking van licht materieel bescherming.

Aangezien onze aanvalswijze bij deze repressieve actie volkomen dezelfde is als hierboven is geschetst, zal het U duidelijk zijn, dat de vijand ieder convooi moet doen beschermen o.m. door een aantal kruisers, hetwelk een veelvoud is van wat onzerzijds wordt ingezet. Op den duur is dit een ondragelijke toestand en zeker, wanneer de vijand reeds in conflict was met een andere mogendheid of zulks op grond van zijn optreden moet verwachten. Ook zal de vijand, daar zijne gedragingen nu volkomen passief moeten zijn, daar onze strijdmacht het voordeel van het initiatief heeft, op den duur verliezen lijden.

Er is ten slotte nog een andere strijdwijze denkbaar in het geval wij, door welke oorzaak dan ook in een oorlog worden verwickeld met eene mogendheid, wier handelsverbindingen voor een groot deel door den Indischen Archipel gaan. Dit laatste is b.v. met Japan voor bijna 40 % van zijn handel het geval.

Beziet men de kaart van den Archipel, dan ziet men hoe kwetsbaar die doorvaart kan worden, indien onze mobiele zee- en luchtsrijdkrachten op geheime plaatsen zijn opge-

steld. Onvermijdelijk moet aan de Zuidzijde van den Archipel een der tamelijk nauwe zeegaten worden gepasseerd, waarvan de afsluiting voor ons niet onmogelijk is, mits wij over de middelen beschikken, welke tot dusverre als norm waren aangenomen.

Een gelukkige omstandigheid hierbij is, dat de beide meest Westelijke straten zeer ongunstig zijn voor de doorvaart, ook al zijn onze aldaar opgestelde strijdkrachten van zeer bescheiden omvang. In Straat Malakka is de vaargeul te nauw voor het vrij manoeuvreeren om onderzeebooten te ontloopen en deze weg voert langs Singapore; Straat Soenda ligt in de onmiddellijke nabijheid van den (eveneens onmisbaren) legervliegdiens en misschien ook van op de kust van Java opgesteld geschut; in beide straten laat de diepte van het water het leggen van mijnevelden toe.

Onze strijdkrachten kunnen dus alle aandacht concentreren op het Oostelijke deel van den Archipel, welk deel o.m. voor Japan de meeste aantrekkingskracht zal hebben.

De groote risico's, waaraan de handelsschepen bij de doorvaart van den Archipel zullen zijn blootgesteld, maakt het voor den vijand noodzakelijk, deze schepen tijdens die doorvaart in convooien te vereenigen, en deze te beschermen op de wijze, als hierboven is uiteengezet.

De schepen zullen elkaar dus vóór het binnenvaren van den Archipel op een geheime plaats moeten inwachten, tot dat het geheele convooi, inclusief de bescherming, is gevormd.

De beschermende schepen en vliegtuigen moeten ongeveer ter plaatse over een basis beschikken. Japan zou daartoe voor de vaart van Noord naar Zuid een basis kunnen inrichten op het meest Westelijke eiland van de Carolinengroep, n.l. Palao, waar reeds een vliegveld is ingericht. Eigenlijk levert de geheele rij eilanden van de Mariannen en de Boningroep de gelegenheid voor een reeks steunpunten. In de toekomst is misschien het gebruik maken van de Philippijnen niet uitgesloten.

Voor de vaart van Zuid naar Noord zijn de vraagstukken

van verzamelpunt en basis voor de strijdkrachten moeilijker. Vermoedelijk zal hiertoe het inrichten van een basis in den Archipel noodzakelijk zijn.

De noodzaak tot het vormen van convooien brengt voor den vijand het nadeel mede, dat deze meer zichtbaar zijn. Voor onze strijdkrachten levert dit het voordeel op, dat zij het doel gemakkelijker kunnen vinden.

Overigens zal het optreden van onze mobiele strijdmacht volkomen hetzelfde karakter hebben als dat, bij de doorgezette neutraliteitsschending omschreven. Vermoedelijk zullen hiertoe smaldeelen worden gevormd, elk bestaande uit één kruiser, eenige jagers, een groep onderzeebooten en een escadrille zeevliegtuigen. Zooveel kruisers wij hebben, zooveel smaldeelen wij kunnen vormen. Liefst zouden wij er drie moeten uitbrengen, maar twee is wel een minimum.

Deze strijdwijze, de eigenlijke *handelsoorlog* is van zoo veel belang, dat wij hiervoor misschien wel het tijdelijk verlies van een gebiedsdeel moeten over hebben, omdat het zeer goed mogelijk is, dat het op deze wijze daadwerkelijk afsnijden van handelsverbindingen, althans de vrees daarvoor, een krachtiger uitwerking, ook preventief, kan hebben dan „sanctie's”.

Bij de verschillende wijzen van optreden van onze maritieme strijdmacht hebben wij den kruiser slechts leeren kennen als gevechtsinstrument.

Bij alle vervult hij echter nog een andere rol, n.l. die van *Commandopost* van de leiding, hetzij van het geheele eskader, hetzij van een smaldeel. Ik mocht U reeds wijzen op het uiterst moeilijke stafwerk, dat aan boord moet geschieden. Daar bij zulk stafwerk, evenals in de staven der groote eenheden van de landmacht, snelheid van uitvoering een eerste eisch is, is verdeeling van arbeid, en ruimte om te werken noodzakelijk. De bevelen moeten per radio worden overgebracht; daar de vijand zeker zal storen moet tegelijk op meerdere golven worden geseind, waartoe meerdere radio-posten tegelijk in bedrijf moeten zijn.

terwijl de groote afstanden en de vereischte radioverbinding met vliegtuigen krachtige zenders vereischen.

Voor dit alles nu is aan boord van de jagers of onderzeebooten geen genoegzame ruimte aanwezig. Bovendien is de opstelling hier niet gepantserd. In het gevecht mag de leiding niet schromen, zich in het heetst daarvan te begeben, terwijl ook na ontvangen treffers de inwerking van de leiding verzekerd moet blijven. Op de „de Ruyter” zijn daartoe drie van de vier aanwezige zware radioposten, n.l. 2 voor lange en 1 voor korte golf, onder het pantsersdek opgesteld.

Ten slotte moet ik nog wijzen op de beteekenis van den kruiser als *drijvende* basis voor de andere maritieme strijdmiddelen, en wel ten aanzien van alle middelen, waarvoor aan boord van deze laatste niet voldoende ruimte is. Zoo, wel de jagers, de onderzeebooten als de zeevliegtuigen vinden aan boord van den hen begeleiden kruiser tamelijk volledige herstelwerkplaatsen, met vele werktuigmachines uitgerust, voorts aanvulling van hune voorraden brandstoffen, munitie waaronder vliegtuigbommen, proviand, ook geneeskundige hulp en opname van zieken en gewonden. Ook dit alles vormt een belangrijke functie van den kruiser.

Bij de behandeling van de doorgezette neutraliteitschending is er hierboven op gewezen, dat zulks van de zijde van den aanvaller den inzet vereischt van eene strijdmacht o.m. van bovenwaterschepen, voornl. kruisers, gezamenlijk aanzienlijk sterker dan de van onze zijde te verwachten tegenweer. Kunnen deze schepen niet worden gemist op het hoofdoperatiетоoneel, waarvan het niet waarschijnlijk is, dat het in of nabij den Indischen Archipel zal zijn gelegen, dan kan van dezen noodzaak een krachtige *preventieve werking* uitgaan.

Maar ook zal de schender niet reeds partij zijn in een reeds bestaand conflict, of het ingrijpen van een derde mogendheid niet behoeven te vreezen, ook dan kan de preventie zijn gegrond op de overweging, dat zóó krachtige

tegenweer onzerzijds wordt verwacht, hetzij bij den opmarsch, hetzij achteraf op de verbindingen, dat *het te bereiken doel het offer niet waard is*.

Het is mogelijk, dat een vreemde mogendheid er ten slotte geen baat bij heeft, reeds vernielde oliebronnen in bezit te nemen, indien niet de zekerheid bestaat, dat de daarna noodige boorinstallatie's e.d. ongeschonden kunnen worden overgebracht. Of, wanneer dit ten slotte mocht gelukken, dat de olie-tankschepen voor een groot deel worden vernietigd of buit gemaakt. Dezelfde overwegingen kunnen gelden ten aanzien van de kwetsbaarheid van de handelsverbindingen, indien wij noodgedwongen tot den handelsoorlog zouden overgaan.

Bij dit alles echter was als voorwaarde aangenomen, dat de van onze zijde te verwachten tegenweer zou uitgaan van een harmonische vloot, bestaande uit de drie soorten strijdmiddelen, en waarin de kruisers dus niet zouden ontbreken.

Ware dit wel het geval, dan zou de vijand de neutraliteitschending bij voorkeur als strategische overvaling uitvoeren, de daartoe noodige troepenmacht overbrengen op verspreid optredende, vermomde schepen.

Voor het instandhouden van de handelsverbindingen is dan het varen in convooi onder dekking van een torpedoafweerscherm voldoende. Dit scherm behoeft nu echter niet uit volwaardige oorlogsvaartuigen te bestaan; verouderd of geïmproviseerd marine-materieel is daartoe voldoende.

Conclusie: De vijand behoeft zich op het hoofdoperatietoneel om geen enkel volwaardig schip te verzwakken. Ernstige verliezen behoeven niet te worden verwacht.

M.a.w.: *Bij ontbreken van kruisers vervalt de preventieve werking van onze maritieme weermacht.*

Was tot dusverre sprake van het georganiseerde optreden van de onderzeebooten, als onderdeel van een operatief orgaan, welk laatste zonder steun van kruisers geen kracht kan ontwikkelen, ook van *ongeorganiseerd optreden* van onderzeebooten, b.v. voor het voeren van den handels-

oorlog. kan, bij ontbreken van dien steun, op den duur niet veel worden verwacht. Wanneer n.l. geen ontmoeting met onze kruisers behoeft te worden gevreesd, kan het hierboven bedoelde verouderde of geïmproviseerde materieel, voorzien van middelbaar geschut, het opnemen tegen onze jagers, die immers ongepantserd zijn. Dit materieel kan nu de ruggegraat vormen van smaldeelen van kleine, snelvarende schepen, die door kleine afmetingen, groote snelheid en geringen diepgang, met torpedo's niet te treffen zijn, maar die omgekeerd met hunne dieptebommen de doodsvijanden zijn van de onderzeebooten.

Deze smaldeelen kunnen nu naar hartelust in den geheelen Archipel jacht maken op onze onderzeebooten. zij kunnen alle zeestraten, baaien, enz. afzoeken. in elk geval eene bepaalde doorvaartroute veilig stellen. Ik mocht er reeds op wijzen, dat op het laatst van den Wereldoorlog de Duitsche onderzeebooten in die zeegebieden, waar de Geallieerden de bovengenoemde afweermaatregelen konden toepassen, weinig kwaad meer konden stichten en zich nauwelijks meer konden handhaven.

De conclusie moet dus wel zijn, dat *bij ontbreken van kruisers de aanvalskansen van onze onderzeebooten zeer sterk zullen verminderen.*

Zijn wèl kruisers naast de andere middelen beschikbaar, dan zullen voor het voeren van den handelsoorlog twee gevallen moeten worden onderscheiden:

Laat de vijand in convooi varen met de vereischte bescherming, dan zullen onze onderzeebooten georganiseerd optreden, als onderdeel van het harmonisch samengestelde operatieve orgaan, als hierboven is geschetst.

Ziet de vijand echter af van het convooisysteem, dan zullen zijne handelsschepen trachten onze kruisers te ontloopen (misschien zal hij ze daartoe doen „shadowen”), en zoo verspreid mogelijk varen, terwijl tegelijk het hierboven genoemde lichte en c.q. verouderde materieel zal trachten jacht te maken op onze onderzeebooten, teneinde aldus de zee voor de handelsschepen schoon te vegen.

Onzerzijds kunnen dan echter smaldeelen worden ge-

vormd, elk bestaande uit één kruiser en eenige jagers, die met steun van verkennende vliegtuigen de zeeën en straten afzoeken en het anti-onderzeebootmaterieel van den vijand vernietigen. Is dit in voldoende mate gelukt, dan is er niets, dat onze onderzeebooten kan beletten, afzonderlijk, dus ongeorganiseerd, den handelsoorlog te voeren, zelfs tot bij de vijandelijke havens. De K. XVIII heeft getoond, dat zij het ver kunnen zoeken!

Bij al deze handelingen zullen ook de bewapende Gouvernmentsschepen goede diensten bewijzen.

Nu moeten wij de redeneering nog iets verder doorzetten. Is het aan iederen vijand mogelijk, wanneer hij geen ontmoeting met snelle gepantserde artillerieschepen, dus met kruisers, behoeft te vreezen, den Archipel a.h.w. te overstroomen met geïmproviseerd of verouderd materieel, mits voorzien van middelbaar geschut (tegen onze jagers), dan zal hij dit materieel niet uitsluitend tegen onze onderzeebooten inzetten, maar hij kan zich daarmee alle oorlogshandelingen veroorlooven: steunpunten inrichten voor dit materieel en voor vliegtuigen, de onzijdigs slechts zwak verdedigde punten innemen, zich meester maken van bronnen van grondstoffen, onze bestuursorganen afzetten, maar hij kan ook nog iets anders, n.l. de vliegvelden, die buiten Java noodig zouden zijn, indien wij onze kracht zouden zoeken in *landvliegtuigen*, in bezit nemen of vernielen. Hij is dus *practisch heer en meester in den geheelen Archipel* buiten Java en de onmiddellijke omgeving daarvan.

Van onze zijde is dan nog slechts incidenteel optreden mogelijk met vliegtuigen. Landvliegtuigen zullen daartoe moeten opstijgen van en terugkeeren naar de vliegvelden op Java. Zeevliegtuigen kunnen wellicht nog op een geheim gehouden basis of van hulpschepen, van schepen, die op een geheime plaats worden besteld, brandstof enz. innemen.

Beschouwen wij nu eerst de landvliegtuigen.

De actieradius, uitgaande van Java, is afhankelijk van

den mede te voeren bommenlast. Hoe meer bomgewicht moet worden medegevoerd, des te kleiner zal de brandstofvoorraad, dus de actieradius zijn. Moeten groote schepen van den vijand worden aangevallen, niet alleen kruisers, maar ook verouderde pantserschepen en zelfs hulpkruisers of groote handelsschepen, dan zijn bommen van omstreeks 300 kg. noodig.

Dit vereischt toelichting. De meening bestaat wel, dat tegen handelsschepen, omdat zij ongepantserd zijn, bommen van klein gewicht kunnen worden toegepast. Deze meening is onjuist; de verhouding geldt voor artillerieprojectielen, verschoten uit kanonnen. De vliegtuigbom heeft niet het indringingsvermogen van het artillerieprojectiel, omdat de trefsnelheid veel geringer is. Men is dan ook vrijwel overal weer van indringingsbommen teruggekomen, welke men meende te verkrijgen door den vliegtuigbom den stevigen, dikken metaalwand van het artillerieprojectiel te geven. Bij treffen op *het schip* hangt nu de bescherming niet in de eerste plaats af van de aanwezigheid van een pantserdek, maar van het *aantal* dekken. Hoe grooter het schip, hoe meer dekken.

Al wordt nu door de vliegtuigbom het bovenste dek doorboord, dan zal hij op het volgende wel tot springen komen. De explosie zal dan tusschen de dekken verwoesting aanrichten, maar dit betreft slechts den bovenbouw, dus niet het drijfvermogen en ook niet de machines. Het schip blijft dus drijven en blijft bestuurbaar. Natuurlijk geeft een pantserdek een nog betere bescherming.

Gevaarlijker zijn treffers in het water in de onmiddellijke nabijheid van het schip, al zijn deze treffers zeer moeilijk te verkrijgen. Een torpedo springt bij treffen tegen den scheepswand, een bom daar waar hij belieft neer te vallen. Het hangt bij gunstige treffers verder nog van de grootte van de lading van de bom af, hoeveel waterdichte schotten worden doorgeslagen. Maar het hangt van de grootte van het schip af, hoeveel waterdichte compartimenten aanwezig zijn, dus hoeveel er kunnen zijn volgelopen, eer het schip zinkt. Ook han-

delsschepen kunnen hierop ingericht zijn, ook door een dubbelen scheepswand, voldoende expansieruimte latend voor de expansie van de explosiegassen.

Wil men een schip met vliegtuigbommen tot zinken brengen, dan kan men de lengtespreiding veronzijdigen door z.g. „en trainée” te werpen, d.w.z. in een serie met intervallen gelijk aan de breedte van het schip. De breedtespreiding (hier ongeveer gelijk aan de lengtespreiding) kan men echter niet uitschakelen. De geheele serie kan dus in het water vallen, te ver naast het doel. Bovendien kan het doel van koers veranderen en in den valtijd van de bommen zijn verplaatst in een richting waarop de bommenwerper niet heeft gerekend. Dit alles maakt noodig, dat men niet met één vliegtuig tegelijk aanvalt, maar met een escadrillie in verband.

Neemt men een „trainée” van vier bommen als minimum, dan moet bij ieder vliegtuig de bommenlast dus, indien een groot schip het doel is, minstens $4 \times 300 = 1200$ kg. zijn. Bij een tweemotorig bombardeervliegtuig, dat toch ook voor zelfverdediging over de noodige mitrailleurstellen met bediening moet beschikken, zal de actieradius dan niet veel grooter kunnen zijn dan 500 à 600 km. Men bereikt dan van Java uit het Zuidelijk deel van Borneo, maar dat is alles. Balikpapan ligt er al ver buiten.

Laat nu waar zijn, dat dit beeld te somber is (wat ik niet geloof!), dat de vereischte bommenlast te groot is aangenomen, of dat de motoren nog krachtiger zullen worden, dan moet men bij dit alles een paar honderd km. optellen, maar de waarheid blijft, dat men met landbombardeervliegtuigen, uitgaande van Java, slechts een zeer klein gedeelte van den *Archipel* beheerscht.

„Beheerschen” is nog te sterk, „bestrijken” is beter. Zijn toch aan onze zijde geen kruisers aanwezig, dan heeft immers de vijand vrij spel in den *Archipel* buiten Java, hij heeft zijne vliegtuigen goed gebaseerd opgesteld, en (omdat wij te doen hebben met een groote mogendheid!) heeft hij de meerderheid, en zal hij al ras onze

vliegvelden op Java komen bombardeeren. In ieder geval is het de vijand, die heerscht in het gebied, dat ik noemde, zoodat onze vliegtuigafdeelingen aan ontmoetingen zijn blootgesteld, zij zullen dus verliezen lijden.

Wil men nu aanvoeren, dat men bij kleineren bommenlast een grootere actieradius kan verkrijgen, dan nog zal men nooit den geheelen Archipel bestrijken. Met de lichtere bommen kan men zeker slechts niet te groote handelschepen met eenig succes bestrijden, en alweer rijst de moeilijkheid: hoe moeten de vliegtuigen de nationaliteit vaststellen, hoe moeten zij de lading onderzoeken, enz.

De voorstanders van een slagvluchtvloot willen deze dan ook, zooals reeds is vermeld, verdeeld over verschillende vliegvelden in den Archipel, waarvan meerdere buiten Java gelegen, opstellen, teneinde een grooter gebied te kunnen bestrijken.

Hier ligt nu *het* zwakke punt van het geheele stelsel. Immers deze vliegvelden of steunpunten kunnen onmogelijk zóó worden verdedigd, dat een ongestoord benutten van het vliegveld gewaarborgd zal zijn, of zelfs maar dat zij in eigen hand zullen blijven. Ons bolwerk Java slokt voor de verdediging reeds het grootste deel van het leger, groot ruim 30.000 man op.

Wil men de steunpunten voor den vliegdiens buiten Java werkelijk verdedigen, dan zou daarvoor een veelvoud van de tegenwoordige legersterkte noodig zijn. Om de gedachten te bepalen breng ik in Uwe herinnering, dat de „bijzondere kwetsbare punten“ Tarakan en Balikpapan inderdaad eene bezetting hebben, maar het doel hiervan is slechts, voor de vernieling van de olie-installatie's aldaar eenigen tijd te winnen. Nu wil men toch niet beweren, dat wij steunpunten voor den vliegdiens, dus vliegvelden, waarvan de aanleg in de tropen waarlijk niet eenvoudig is, met kostbare accessoire's, moeten aanleggen, om die weer te vernietigen zoodra een vijandelijke aanval dreigt? Zelfs een bezetting op de vliegvelden van dezelfde sterkte als op beide genoemde punten zou belangrijke financieele

offers vergen — of ontoelaatbare verzwakking van de neutraliteitsgroep op Java meebrengen.

Men vergeet hierbij niet, dat het logisch is, dat een toekomstige vijand als eerste oorlogsdaad zeker tot een overvalling van deze luchtmachtsteunpunten zal overgaan. Daarbij denk ik werkelijk nog niet aan een overvalling uit de lucht. Neen, wanneer wij bedenken, dat er nog niets onrustbarends is gebeurd, en de internationale scheepvaart nog in vollen gang is, wat zullen wij er dan van merken, indien eenige van deze schepen wat dichter naar den wal komen en in den stikdonkeren nacht soldaten naar den wal roeien? Altijd weer: in een gebied zoo groot als half Europa. En al wordt het bemerkt, welken tegenweer kan het handjevol verdedigers tegen een welberaamden aanslag bieden?

Nu wordt wel geschermd met begrippen als: geheime aanleg, gebruikmaking van schijnvliegvelden enz., maar dat zijn redeneeringen die geen steek houden. Dat zijn middelen, die geldig zijn bij aanleg in oorlogstijd achter een verdedigend front, onder vigeur van het militair gezag. Aanleg van kleinigheden als vliegvelden met het daarbij benoedigde kan men in vredestijd niet geheim houden, zeker niet in een land, waar het wemelt van kondschappers.

Dan aanleg meer landwaarts in, zal men aanvoeren. Ook dit zal niet baten. De gelande troepen hebben den tijd om op te rukken, op een paar dagen langer komt het niet aan, het geïsoleerde vliegveld kan in dien tijd toch geen noemenswaardige hulp verkrijgen. Bovendien moet er een weg van het vliegveld naar de kust zijn ten behoeve van den aanvoer, waarvan de aanvaller kan gebruik maken.

Alleen aan watervliegtuigen zou een bergmeer in het binnenland, mits geen in vredestijd ingerichte, dus bekende basis zijnde, een tijdlang een veilige bergplaats kunnen bieden.

Het eenige wat wij met aanleg van vliegvelden zullen bereiken, zal vermoedelijk zijn, dat zij geheel of vrijwel onbeschadigd in 's vijands handen vallen en dan zullen dienen tot springplank voor den vijandelijken vliegdienst.

Hoe de Commissie-Kan dan ook tot een luchtvloot van landvliegtuigen kon adviseeren is mij een volkomen raadsel.

Deze luchtvloot beschouw ik door de kwetsbare grondorganisatie dan ook als den kolos op de leemen voeten.

Hoewel ik dan ook meen te hebben aangetoond, *dat een slagvluchtvlucht van landvliegtuigen zonder steun van kruisers zich buiten Java of de onmiddellijke omgeving van dit eiland niet kan handhaven*, zoo zou ik, gelet op het genoemde gevaar van den aanleg van vliegvelden buiten Java, reeds om dezen reden in het geval dat wèl kruisers beschikbaar zijn, niet kunnen raden een groot deel van den vliegdiens uit te rusten met landvliegtuigen, nog afscheiden van het reeds genoemde bezwaar van de moeilijker samenwerking met de vloot (het „timen“ van den gezamenlijken aanval en het „bij de hand“ hebben van de vliegtuigen).

Ik heb reeds gezegd, *dat zeevliegtuigen in staat zijn, zonder hulp van kruisers in den geheelen archipel op te treden, maar dit optreden biedt groote gevaren en kan slechts weinig krachtig zijn.*

De gevaren liggen in de mogelijkheid, dat de geheime schuilplaats den vijand bekend wordt, of dat de voorziening met brandstof en andere benoedigdheden, wat ook in het geheim moet geschieden, door den vijand wordt onderscheept.

De weinige kracht spruit voort in de eerste plaats uit het ontbreken van den kruiser als commandopost, waardoor de innige samenwerking met de overblijvende deelen van de vloot niet verzekerd is, in de tweede plaats uit het ontbreken bij den gezamenlijken aanval, van het krachtigste wapen, n.l. het gepantserd opgestelde kanon. Ik behoef dit zeker niet meer toe te lichten.

Mijne Heeren! Het is niet zonder tegenzin, dat ik hier den nadruk heb moeten leggen op de zwakke plekken van het luchtwapen — een wapen, waaraan ik mij een deel van mijn leven heb mogen wijden en dat mij lief geworden is.

De luchtvaart is er in geslaagd, de enthousiaste toewijding van de massa, vooral van de jeugd te veroveren, maar wij ouderen moeten het hoofd koel houden en van het luchtwapen niet meer verlangen dan het kan geven. Het zal bij de verdediging van den Indischen Archipel een machtig middel voor de verkenningen zijn en van het operatief orgaan zal het een belangrijk onderdeel uitmaken. Maar als men het een te ruime plaats inruimt ten koste van de overige wapens, dan zullen juist de zwakheden naar voren komen.

Geldt dit reeds op zuiver tactische gronden op het krijgstoneel, dat ons bezig houdt, nog sterker dringt deze waarheid naar voren, indien men let op levensduur en aanvulling.

In de eerste plaats, omdat, daar de vliegtuigen niet gepantserd zijn, de verliezen bij ieder luchtgevecht groot zullen zijn. De partij, welke bij zoo'n gevecht de mindere blijkt te zijn, zal daarbij onherroepelijk worden verslagen, want zij kan zich niet, als een leger, handhaven tegenover overmacht in een krachtig verschanste stelling, of als oorlogsschepen zich doen beschermen door onderzeebooten, mijnevelden en klein materieel. In de lucht is alleen — lucht!

In de tweede plaats is de normale slijtage zooals reeds opgemerkt, zeer groot. Op dezen grond kan een Staat alleen dan het leeuwendeel in de weermacht aan den vliegdiens toekennen, indien en het personeel, en het materieel, geregeld in eigen land kunnen worden aangevuld, door opleiding van personeel en eigen aanmaak van materieel, ook in oorlogstijd.

Wat het personeel betreft bedenke men, dat onder de weinige Europeanen in Nederlandsch-Indië er slechts zeer weinigen zullen zijn met de voor het luchtwerk vereischte eigenschappen. Een vliegtuig, dat immers door één man wordt bestuurd, is een gevaarlijk wapen, een tweesnijdend zwaard, dat men niet in handen kan geven van piloten uit de inheemsche bevolking.

Wat de verzorging van het materieel betreft voer ik

aan, dat een uitgebreide rendabele vliegtuigindustrie in Nederlandsch-Indië wel niet mogelijk zal zijn, maar zeker geen vliegtuigmotoren-industrie; die hebben wij zelfs in Nederland niet.

Mijne Heeren, mijne conclusie, dat de kruisers onmisbaar zijn bij de maritieme verdediging van Nederlandsch-Indië, is U bekend. Ik weet, dat er op dit oogenblik nog geen sprake kan zijn van afschaffing van kruisers, immers de Koninklijke Marine beschikt binnen enkele maanden over het vastgestelde aantal.

Maar wanneer wij ons nu zouden uitspreken vóór die afschaffing, zoo acht ik het tijdstip daarvoor allermint geschikt. Immers geen enkel land ging nog over tot afschaffing van de groote schepen. Zelfs al zouden wij duizend redenen voor die afschaffing kunnen aanvoeren, daarvoor heeft het buitenland niet de minste belangstelling, maar het zal ons besluit opvatten als een bewijs van zwakte, van wankelmoedigheid. Zoo'n geluid mag naar buiten niet gehoord worden, nu er daar steeds meer stemmen opgaan, die herverdeeling van de winplaatsen van grondstoffen eischen.

Ik heb U de verdediging van Nederlandsch-Indië buiten het eigenlijke bolwerk Java geschetst als een *maritieme* verdediging. Ik heb den strategisch-politiek toestand van het oogenblik buiten beschouwing gelaten, maar ik heb mij daarover ook niet alarmeerend uitgelaten.

Het ligt niet op mijn weg — immers ik ben geen marinedeskundige — een uitspraak te doen omtrent het in den huidigen strategischen toestand al of niet voldoende zijn van het operatief orgaan, zooals dit als minimum in de Grondslagen is genoemd, en in het bouwplan 1930 uitgewerkt. Wel durf ik aan te geven, dat, zooals de verhoudingen nu liggen, van het voorgeschreven orgaan groote daden kunnen worden verwacht, en dat juist daarom, van de aanwezigheid van die sterkte een krachtige preventieve werking kan uitgaan.

Met de Marineleden van de Commissie-Kan ben ik echter van meening, dat het getal der zeevliegtuigen moet worden uitgebreid, omdat anders naast de noodzakelijke uitgebreide verkenningen te weinig *gevechts*actie van den maritiemen vliegdiens zal uitgaan. Ik ga zelfs verder, ik vermeen, dat daarnaast een groep landvliegtuigen, bestaande uit gevechts- en bombardeervliegtuigen, een krachtige steun zoude zijn, niet alleen voor de verdediging van Java, maar ook daarbuiten, voor zooverre zij gebruik kunnen maken als toevallige bate van de aanwezige luchtvaartterreinen van de burgerlijke luchtvaart.

Buiten mijn onderwerp liggen de personeelsvorming van de zee- en luchtmacht en de bevelsverhoudingen van deze laatste. Van de organisatie van die bevelsverhoudingen wil ik alleen dit zeggen, dat zij innige samenwerking van de maritieme luchtmacht met de vloot moet waarborgen en voorts de gelegenheid moet openen, het gros der landvliegtuigen ook te kunnen inzetten, indien de beslissing in den Archipel buiten Java mocht vallen.

Het maritieme operatieve orgaan zal zijn taak alleen dan behoorlijk kunnen vervullen, indien de basis op Java volledig geoutilleerd en voldoende beschermd is. Voltooiing van de basis te Soerabaja, vooral door opstelling van lucht doelgeschut, maar ook van middelbaar kustgeschut, is urgent; ik zou hieraan ook enkele zware kanonnen willen zien toegevoegd, terwijl ik voorts instem met het betoog van den luit.-kol. Feuilletau de Bruyn in den Volksraad, dat *jachtvliegtuigen* bij de verdediging niet kunnen worden gemist. Dit alles is noodig om het veilig in- en uitloopen van alle schepen te waarborgen, dat dan ook mogelijk zal zijn, omdat de moderne strijdmiddelen van den verdediger, n.l. onderzeebooten, torpedomotorbooten, mijnenvelden en vliegtuigen, een enge blokkade practisch uitsluiten.

Dezelfde eischen gelden, doch op verkleinde schaal, voor Tandjong Priok.

De basis zal beveiligd zijn, indien het bolwerk Java wordt verdedigd door een krachtig leger. Hierover uit te wijden,

valt eveneens buiten mijn bestek, maar om alle misverstand te vermijden, wil ik toch mijne meening naar voren brengen, dat het voltooien van het maritieme orgaan evenmin ten koste van het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger mag gaan. De huidige sterkte van dit leger is m.h.o. op de dubbele taak: de handhaving van orde en rust te land in den geheelen Archipel en het opstellen van de neutraliteitsgroep op Java, niet voor vermindering vatbaar.

De neutraliteitsgroep moet zijn geschoeid op de leest van een modern leger en behoeft de volledige materiele uitrusting, de voor rechtstreeksche samenwerking noodige verkenning- en waarnemingsvliegdiensdienst moet daarbij beschikbaar zijn.

Mijne Heeren! Ik heb over het mij opgedragen onderwerp gezegd, wat ik op het hart had. Maar nu keer ik terug naar mijn uitgangspunt.

Ik sta hier voor U, niet als deskundige in Marinevraagstukken. Maar juist daarin schuilt de kracht van mijn betoog. Ik kon immers niet het gewicht van mijne deskundigheid in de weegschaal werpen. Ik was genoodzaakt door eenvoudige beredeneering uit de technische begrenstheid van de wapensoorten de tactische mogelijkheden van elk dezer en van het samenstel af te leiden. Ieder Uwer had hetzelfde in mijne plaats kunnen doen, wellicht zelfs beter! Ik ben er zelfs van overtuigd, dat ieder Uwer tot dezelfde concusie's zou zijn gekomen, indien hij zich de moeite zou geven, de geheele redeneering van den grond af op te bouwen.

Maar juist daarom moet ik met klem protesteeren tegen de pogingen van dagbladen en anderen, ten aanzien van een zoo ernstig nationaal belang, waarvan het voortbestaan van grooter Nederland afhankelijk is, de publieke opinie te bewerken met spitsvondigheden, met oppervlakkige leuzen, met slogan's. En dat zijn dan nog juist dié bladen en diegenen, die aan de lāndsdefensie en aan de weermacht een warm hart toedragen en daarvan doen blijken.

Mijnerzijds heb ik gedaan, wat in mijn vermogen lag.

Ik heb mijn kaarten op tafel gelegd, laten die anderen mij zeggen, waar de fout is in mijne redeneering. Kunnen zij dat niet, laten zij dan hunne, de weermacht ondermijnende, actie staken!

Mijnheer de Voorzitter! Dat het Bestuur mij uitkoos voor dit zeer belangrijke onderwerp was mij een groote eer, en ik heb mij van de opgedragen taak met vreugde gekweten, omdat naar mijn innige overtuiging de verdediging van Nederlandsch-Indië in eerste instantie maritiem moet worden gedacht, omdat ik geloof in de roeping van Nederland als zeevarende natie, omdat ik het volle vertrouwen heb, dat het korps Nederlandsche zeeofficieren en het overige marinepersoneel „second to none" zijn, dat zij opgewassen zijn tegen de zware taak, waarvoor zij bestemd zijn, — mits zij zich gerugsteund weten door een krachtig Gezag en de Natie hun de noodige materieele middelen niet onthoudt. Ik heb gezegd.

STELLINGEN.

I. *Kruisers zijn bij de maritieme verdediging van Nederlandsch-Indië onmisbaar, omdat*

a. alleen kruisers (of zwaardere schepen) in staat zijn bij onopzettelijke neutraliteitsschendingen tijdens een reeds bestaand conflict, of bij opzettelijke schending van geringen omvang, eventueel van particuliere zijde, zich snel zonder gevaar voor vernietiging naar het stormcentrum te begeven, aldaar den toestand te onderzoeken en het Nederlandsch gezag te herstellen;

b. bij doorgezette neutraliteitsschending, met overmachtige middelen ondernomen, hiertegen slechts met succes kan worden geageerd door gelijkelijken en gelijktijdigen inzet van de drie strijdmiddelen; het kanon (gepantserd opgesteld), de (onderzeeboot-) torpedo en de vliegtuigbom, dus alleen door een *harmonische vloot*, waarin het

kanon door kruisers, zijnde *snelle* gepantserde artillerie-schepen, is vertegenwoordigd;

c. na eenige gelukte schending, als onder *b.* bedoeld, alleen kruisers in staat zijn, zich buiten Java geruimen tijd zelfstandig te handhaven en afdoend werkdadig repressief, n.l. op 's vijands verbindingen, in te werken, terwijl de overige middelen dit slechts dan kunnen, indien zij door kruisers worden gesteund.

d. na intreden van den oorlogstoestand alleen kruisers in staat zijn de handelsverbindingen van den vijand van den Indischen naar den Stillen Oceaan (en omgekeerd), tijdens de noodzakelijke doorvaart door den Indischen Archipel af te breken, terwijl de overige strijdmiddelen hieraan slechts dan kunnen medewerken, indien zij door kruisers worden gesteund;

e. bij een maritieme actie, waarbij slechts succes is te verwachten van een gelijktijdigen aanval van de verschillende strijdmiddelen, een *snelle* gepantserde kruiser als *commandopost* van de leiding niet kan worden gemist.

II. *Bij ontbreken van kruisers vervalt de preventieve werking van onze maritieme weermacht.*

III. *Bij ontbreken van kruisers zullen de aanvalskansen onzer onderzeebooten zeer sterk verminderen.*

IV. *Een slagluchtvloot van landvliegtuigen zonder steun van kruisers kan zich buiten Java of de onmiddellijke omgeving van dit eiland niet handhaven.*

V. *Zeevliegtuigen, zonder hulp van kruisers zijn in staat, in den geheelen archipel op te treden, maar dit optreden kan dan slechts weinig krachtig zijn en biedt groote gevaren.*

De Voorzitter.

Ik dank Kolonel Van Santen voorloopig voor zijn belangwekkende voordracht en verzoek den heeren, die aan het debat willen deelnemen, zich bij den Secretaris te willen opgeven.

Ik heb voorts een verzuim goed te maken, dat ik in den aanvang der vergadering begaan heb. Wij hebben n.l. in ons midden het Bestuur van onze zustervereniging van de Koninklijke Marine, de Marinevereniging, welke Heeren uit den Helder zijn gekomen om deze vergadering bij te wonen. Ik heet hen van harte welkom en verzeker hun, dat wij hunne komst zeer waardeeren.

De Kapitein-Luitenant ter Zee C. J. baron van Asbeck dankt als waarnemend voorzitter van de Marine-Vereeniging het Bestuur onzer Vereeniging voor de verleende introductie.

Majoor van den Generalen Staf K.N.I.L. R. Bakkers

Mijnheer de Voorzitter, Excellenties, Mijne Heeren!

Toen ik kennis kreeg van de stellingen van den inleider, bekwam mij een gevoel van vrees, dat deze avond ons een verlengstuk zou brengen van de in de pers ingeleide strijdvraag „kruiser *contra* vliegtuig”, doch nu belicht uit een pro-kruiser standpunt. Kolonel van Santen was zoo welwillend om mij tevoren inzage te geven van den volledigen tekst van zijn voordracht, waarvoor ik Z.H.E.G. in hooge mate dankbaar ben, temeer, omdat zulks mij tijdig heeft doen inzien, dat die vrees ongegrond was.

Inleider heeft immers niet alleen de kruiser verdedigd, doch daarnaast niet verzuimd om ook het licht te laten schijnen op de groote waarde van het vliegtuig, hetgeen in het bijzonder tot uiting is gekomen in de analyse van de verdediging tegen de opzettelijke, doorgezette neutraiteits-

schending. Bovendien heeft inleider duidelijk doen uitkomen, dat een krachtig en goed uitgerust Java-leger in het Indische defensiesysteem een onmisbaar element is. Hij heeft gewezen op de wisselwerking, die de wapens op elkaar uitoefenen en die het algemeene rendement verhoogt. Kortom Spr. heeft zich op het standpunt geplaatst, dat het Indische defensieapparaat geen vraagstuk is van maritiemen, luchtvaartkundigen of landstrategischen aard, doch een probleem, dat zich uitstrekt zoowel over de zee, als over het land als in de lucht en dat men dus de samenstellende organen van ons defensieapparaat niet afzonderlijk mag bezien, zefs niet eens in het raam van de harmonische vloot, doch in het algemeene verband van de *harmonische weermacht*. Dit is m.i. ook de eenige basis om tot een juiste waardeering van de samenstellende organen van de weermacht te geraken.

Met een dergelijk uitgangspunt kan de deskundige onmogelijk tot een andere conclusie komen dan deze, dat afkapping van onmisbare organen de vereischte harmonie dermate verstoort, dat het daardoor veroorzaakte verlies aan rendement van het geheele defensieapparaat ver uitgaat boven de verkregen kapitaalwinst. Aangezien inleider op onweerlegbare tactische en strategische gronden heeft aangetoond, dat de kruiser in de harmonische weermacht een rol vervult, die niet door andere wapens kan worden overgenomen en deswege moet worden beschouwd als een der zoeven bedoelde „onmisbare organen”, is de vraag, die hedenavond aan de orde is gesteld, voor de deskundigen geen vraag. Daaruit volgt dus, dat er ook in het onderwerpelijke geval van eenig principieel meeningsverschil, waarvan de buitenwacht de deskundigen zoo dikwijls beticht, in wezen geen sprake is. De uitingen, die zich als zoodanig voordoen, zijn niets anders dan *kunstmatig geforceerde* tegenstellingen, die het gevolg zijn van het feit, dat bij elk officieel of officieus onderzoek van het defensievraagstuk aan de deskundigen een *onredelijke* financieele beperking wordt opgelegd, die hen eenvoudig belet om aan de vakkundige eischen recht te laten weder-

varen en die hen dwingt tot een uitspraak „entweder — oder”, waarin vanzelfsprekend de krijgskundige zijde van het vraagstuk volkomen is vertroebeld.

Het is niet zonder reden, dat ik zulks met nadruk constateer, want het zijn die kunstmatig geforceerde controversen, die de oorzaak vormen van de impasse, waarin de Indische weermacht is geraakt. Kolonel van Santen heeft verband gelegd tusschen de ontwikkeling van de officieele inzichten op defensiegebied en de politiek-strategische verhoudingen in Oost-Azië en inderdaad, zoo behoorde het ook te zijn. In de werkelijkheid is van dat verband echter geen sprake. Immers de uit de strategisch-politieke verhoudingen voor Indië resulterende gevaren vertoonen een sterk opgaande lijn, terwijl daarentegen de efficiency der weermacht zich uitgesproken in dalende richting beweegt. Een onderzoek naar de reden van dit onlogische verschijnsel wijst uit, dat de voortdurende verlaging van de toch al te lage financiële limiet de deskundige adviseurs gedwongen heeft tot het doen van voorstellen, aanvankelijk voor een verlaging over de geheele linie en daarna voor afkapping van vitale organen; het optreden van meeningsverschillen kan dan uiteraard niet uitblijven. Het zijn weer deze meeningsverschillen, die tot gevolg hadden, dat aan de verantwoordelijke staatslieden en aan de publieke opinie het juiste inzicht in het defensievraagstuk werd onthouden en dat men er toe kwam om de deskundige adviezen te wantrouwen. Een logische consequentie daarvan is, dat men gaarne de voorstellen met negatieve strekking inwilligt, doch tegenover de gevraagde positieve compensatie eenigszins afzijdig staat.

M. H. Het zal thans duidelijk zijn, dat de bron van alle kwaad moet worden gezocht in de financiële begrenzing van het defensie-budget, zooals die in de defensiegrondslagen van 1927 is vastgelegd en die in de eerste plaats door haar laag niveau en in de tweede plaats door haar wisseivalligheid aan elke organisatie de vaste basis voor een degelijke ontwikkeling ontnemt en haar onvermijdelijk

via reorganisatie naar desorganisatie voeren moet. Ik hoop daarom met Kolonel van Santen, dat de huidige preciaire wereldconstellatie en de leering, die het „Abessijnsche tijdperk” ons verschaft ten aanzien van datgene, wat wij — althans in eersten aanleg — van den steun van anderen te verwachten hebben, alsmede het in de natie groeiende bewustzijn, dat het niet in de eerste plaats gaat om de vraag: „wat kost het?”, doch om de vraag: „hoe behouden wij Indië?”, zullen kunnen bewerken, dat die bron van het kwaad ten spoedigste verdwijnt en dat aan de weermacht de noodzakelijke verbetering niet onthouden wordt, welke verbetering thans reeds voor de Nederlandsche weermacht is ingeleid door de voornemens der Regeering voor de stichting van een materieelvoorzieningsfonds, naar welken maatregel ook Leger en Marine in Indië hunkerend uitzien.

Geeft men den deskundigen, in het bijzonder in de officieele commissies, de gelegenheid om van hun ware inzichten te doen blijken, dan zal de natie precies weten, hoe de zaken staan en zal het haar duidelijk worden, dat er in de verschillende deelen van de weermacht geen principieele strijdvragen bestaan. De weermacht en het land zullen er slechts wel bij varen. De mentaliteit van volk en weermacht is er borg voor, dat voor militarisme en voor onredelijke eischen niet behoefte te worden gevreesd.

Hoewel ik „unbedingt” sta aan de zijde van hen, die de kruisers wenschen te behouden, wil ik, nu wij de ware redenen kennen van de z.g. meeningsverschillen onder de deskundigen, gaarne een lans breken voor de Commissie-Kan, want ook aan deze commissie is de tot uiting gebrachte controverse opgedrongen. Vooropstellende, dat ook de meerderheid van deze commissie het behoud van de kruisers om krijgskundige redenen noodzakelijk achtte, staat het voor een ieder toch ook onomstootelijk vast, dat haar slotconclusie: meer vliegtuigen, evenmin voor bestrijding vatbaar is en zeker niet, wanneer men zich rekenschap geeft van den huidige stand van het Indische militaire vliegwezen.

De Marine bezit, zooals Spr. vermeldde, 52 voor het

bombardement geschikte vliegtuigen, het leger geen. Mij houdende aan de door Kolonel van Santen geleverde berekening, dat daarvan slechts ongeveer het vierde deel of 13 vliegtuigen in de lucht kunnen worden gebracht, blijkt, dat na aftrek van de voor de maritieme verkenning in een gebied zoo groot als de helft van Europa benoedigde vliegtuigen, praktisch niets als „striking force” overblijft. Inleider betoogde, dat een rechtstreeksche aanval op Java niet wel mogelijk moet worden geacht, wanneer het troepentransport onder bedreiging van een bombardementsluchtvloot naar Java zal moeten opstoomen. Nu die luchtvloot echter ontbreekt, kan dus worden geconcludeerd, dat het bolwerk van het Nederlandsche gezag Java en de vlootbasis wel aan een dergelijken rechtstreekschen aanval bloot staan. Met andere woorden de verstoring van de harmonische weermacht, waarvan hier sprake is, brengt dermate ernstige consequenties met zich mede, dat het inhalen van den achterstand op luchtvaartgebied een zaak is van de allergrootste urgentie. Ik kan het niet zoo vreemd vinden, dat dit onaanvaardbare hiaat in ons defensie-instrument, gepaard aan het feit, *dat wij in ieder geval nog tal van jaren over kruisers beschikken*, de, door haar opdracht sterk gehinderde, Commissie Kan tot de door Spr. gewraakte uitspraak heeft gevoerd.

Volgt uit het bovenstaande, dat ik ten aanzien van de principieele conclusie van Kolonel van Santen geheel aan zijn zijde sta, de inwendige detailorganisatie van de door ons beiden noodzakelijk geachte luchtmacht zie ik eenigszins anders. Groot is het verschil van inzicht echter niet. Ook inleider verlangt een luchtmacht bestaande uit landen zeevliegtuigen echter met het zwaartepunt op den zeevliegdiens. Ik vraag mij echter af, of dit zwaartepunt wel juist ligt.

Spr. voert voor zijn standpunt in de eerste plaats het argument aan, dat landvliegtuigen niet buiten Java kunnen optreden, omdat de grondorganisaties, zelfs te Tara-

kan en Balikpapan, niet afdoende tegen overvallen kunnen worden beveiligd.

Ik geloof, dat Spr. de actiemogelijkheden van de detachementen Tarakan en Balikpapan onderschat en daarentegen die van den vijand overschat. Inderdaad is volgens de defensiegrondslagen het doel van de bezetting van deze oliehavens geen ander dan tijd te winnen voor de uitvoering van de vernielingen, zelfs niet eens van de boorinstallaties, doch uitsluitend van de enkele liters petroleum, die in voorraad zijn opgeslagen. Zou echter de doelstelling van de verdediging van Tarakan en Balikpapan de eenige gunstige uitzondering zijn van de defensiegrondslagen, die zoowel Kolonel van Santen als ik afkeuren? M.i. is het tegendeel het geval. Om redenen, die ik niet in het openbaar kan vermelden, acht ik de onderwerpelijke doelstelling zelfs nog het minst geslaagde deel van de defensiegrondslagen. Doch afgescheiden daarvan is de huidige landmachtbezetting, met den steun der Marine en van de luchtstrijdkrachten, toch zeker in staat om de, eventueel onder haar dekking ressorteerende landvliegterreinen te vrijwaren voor een overvalling. Ik ga zelfs nog verder, want men kan op Borneo en Sumatra legio voor vliegterreinen geschikte plaatsen vinden, ver landinwaarts gelegen, van de kust gescheiden door maagdelijk oerbosch of moerassen en binnen het bereik van de, in oorlogstijd met dienstplichtigen versterkte legerdetachementen, zoodat zij voor kleine ondernemingen van zee uit voldoende veilig kunnen worden geacht. De verbinding van het vliegterrein met de buitenwereld behoeft niet rechtstreeks naar de kust te voeren doch kan worden tot stand gebracht via het ver van de kust gelegen verkeersstelsel. Bedenkt men, dat bedoelde oerboschen en moerassen ontoegankelijk zijn voor paarden en voertuigen en dat onze patrouilles van 15 man met een kleine dragerstrein zich door dat terrein een weg banen met een uursnelheid van $\frac{1}{2}$ tot 1 km., dan is het duidelijk, dat een grootscheepsche actie zoolniet onmogelijk, toch wel een buitengewoon moeilijke en tijdroo-

vende oorlogshandeling is. Aangezien voorts de vliegtuigen zelf, uiteraard in combinatie met de vloot, de beste beschermingsmiddelen zijn tegenover een aanval van vliegtuigen, die in verband met de afstanden van het eigen land op schepen naar hun uitgangspunt moeten worden gebracht, dan kan wel in de praktijk van nage-
noeg 100 % veiligheid worden gesproken.

Daaruit blijkt, dat de gebruiksmogelijkheden voor landvliegtuigen niet alleen beperkt zijn tot Java, doch dat zij het grootste Westelijke deel van den Indischen Archipel beslaan, waar de voornaamste zeewegen, alsmede de politiek, strategisch en economisch belangrijke centra liggen. Voor het gebied beOosten Celebes, waar de geringe oppervlakte der eilanden niet voldoende is om de landvliegeterreinen aan een vijandelijke actie te onttrekken, blijven watervliegtuigen noodig.

Als tweede argument tegen het gebruik van landvliegtuigen noemde inleider de moeilijkheid om een gecombineerde actie van zee- en luchtstrijdkrachten te „timen”. Dit argument is juist, doch niet doorslaggevend, tenzij uiteraard bij *zuiver maritieme* operatiën. Een gecombineerde actie van zee- en luchtstrijdkrachten zal immers uitzondering zijn, omdat een juist gebruik van de groote strategische en tactische mobiliteit van het vliegtuig met zich brengt, dat luchtstrijdkrachten veel frequenter actie zullen moeten voeren dan de vloot en dus veelal afzonderlijk zullen ageeren. Daarbij is de samenwerking meer van strategischen dan van tactischen aard, waarbij ik ten overvloede opmerk, dat zulks de door Spr. geschetste wisselwerking niet teniet doet, omdat de tegenstander niet weet waar en wanneer de aanval zal losbreken, noch door welke middelen hij zal worden uitgevoerd, zoodat hij zijn afweermaatregelen moet instellen op den gecombineerden aanval.

M. d. V. Ik ben geen luchtvaartdeskundige, doch men heeft mij altijd van luchtvaartzijde voorghouden, dat landvliegtuigen zelfs met hun duurdere grondorganisaties.

in aanschaffing en gebruik goedkooper uitkomen dan zeevliegtuigen c.a. en wat nog belangrijker is, dat zeevliegtuigen in vliegtechnisch opzicht en dus ook in gevechtsvaardigheid (b.v. defensief vermogen tegenover jachtvliegtuigen) achterstaan bij landvliegtuigen. Indien dit juist is, dan zou daaruit volgen, dat men met een bepaalde geldsom met landvliegtuigen een belangrijk hooger rendement bereikt dan met zeevliegtuigen en dat dus als algemeen beginsel moet gelden, dat men landvliegtuigen gebruikt, waar het kan en zeevliegtuigen alleen, wanneer het *niet anders* kan. Aannemende dat mijn praemissen inderdaad juist zijn, volgt uit dit beginsel en uit de hierboven gemotiveerde omstandigheid, dat landvliegtuigen in het grootste en belangrijkste gedeelte van Indië kunnen worden gebruikt, dat zij daar ook *moeten* worden gebruikt en dat dus het zwaartepunt van de luchtmachtorganisatie op het landvliegtuig zal moeten worden gelegd. Gaarne zou ik van Kolonel van Santen, die de juistheid van mijn praemissen beter kan beoordeelen dan ik, zijn meening daaromtrent vernemen.

Gep. Luitenant-Generaal P. Donk.

Mijnheer de Voorzitter,

Met eenige verbazing heb ik den inleider hooren zeggen, dat de vervanging der kruisers eigenlijk geen vraagstuk meer zou zijn, omdat alle actieve marine-officieren daartegen zijn. Dat moet natuurlijk een misverstand zijn, aangezien, zooals men weet, deze kwestie bij de Regeering nog in overweging is.

Dat intusschen in *deze* vergadering de voorstanders van het behoud der kruisers ver in de meerderheid zijn, lijdt geen twijfel. Ik moet daarom als principieel tegenstander van inl. de afwezigheid van meer tegenstanders verklaren uit hun bezwaar tegen deze vergadering, t.w.: dat door het besluit der Regeering tot geheimhouding van het rapport der commissie-Kan toch niet alle motieven kunnen worden

aangevoerd, zoodat hier de bewijsvoering, die onvermijdelijk onvolledig moet blijven, tot onjuiste conclusies kan voeren.

Het is noodig dit op te merken, mede om te voorkomen, dat de afwezigheid van deze tegenstanders te hunnen nadeele wordt uitgelegd. Deze verklaring moest eigenlijk overbodig zijn, maar er wordt nog al eens getracht de tegenstanders min of meer verdacht te maken, b.v. door het voor te stellen, alsof zij handelen uit animositeit tegen de marine; dan wel alsof de anonimiteit van verschillende schrijvers (en dan natuurlijk *uitsluitend van tegenstanders*) voortkomt uit vrees; alsof de meerderheid der door de Regeering benoemde Commissie-Kan (waartoe n.b. de legercommandant van Indië behoort!) onbevoegd zou zijn tot oordeelen. Ook inl. is daar niet geheel aan ontkomen, n.l. doordien hij be-toogde tegen tegenstanders, die zich hier niet kunnen verdedigen in de kwaliteit waarin ze worden aangevallen, en doordat hij in het Marineblad het meerderheidsadvies der Commissie-Kan zijdelings voorstelde als „défaitistisch”.

Toen ik dat laatste woord las, heb ik gedacht aan de waarschuwing: weest toch voorzichtig met vreemde woorden, want ge kunt nooit weten wat ze beteekenen!

Immers, *défaitisme*, het pleiten voor vrijwillige aanvaarding van de nederlaag, is toch waarlijk niet toepasselijk op het streven naar andere strijdmiddelen om den strijd *beter* te kunnen voeren. Ik acht het dan ook geheel onjuist, dat zulk een beschuldiging — zij het zijdelings — in verband is gebracht met het meerderheidsadvies, te meer, omdat daardoor hoogstaande mannen worden aangetast in hun eer.

Inl. zal dit natuurlijk niet bedoeld hebben. Ik maak dan ook deze opmerking juist om hem de gelegenheid te geven voor een m.i. noodzakelijke correctie.

Daarentegen heeft inl. het voorgesteld alsof de Marine-officieren over dit vraagstuk in het openbaar moeilijk konden spreken, omdat hun dan verweten zou worden te preeken voor eigen parochie.

Het is mij niet bekend, dat dit ooit geschied is. In ieder

geval is dat niet gebeurd in eenigszins beteekenende mate.

Uit het oogpunt der bevoegdheid van de Commissie-Kan verheugt het mij, dat onze vereeniging en de Marinevereeniging juist dezen inleider, een Kolonel der Landmacht, uitgenoodigd hebben op te treden als voorlichter over dit onderwerp.

Tot de beste traditiën van beide vereenigingen, toch, behoort ongetwijfeld, dat zij voor de behandeling van vraagstukken personen uitnoodigen, die naar hare meening tot de alleszins bevoegde deskundigen behooren. In haar keuze ligt daarom een krachtige weerlegging van de bewering als zouden alleen zeeofficieren over dit vraagstuk kunnen oordeelen. Deze keuze verplicht dan ook beide vereenigingen front te maken tegen verdere pogingen de meerderheidsuitspraak der Commissie-Kan te disqualificeeren.

Ook in andere opzichten wordt de arbeid dier commissie en haar uitspraak niet altijd op de juiste waarde geschat. Ze wordt ook wel eens verkeerd voorgesteld. Zoo zou volgens het persverslag een Marine-officier onlangs in een vergadering verklaard hebben, dat de Commissie-Kan zich eenparig heeft uitgesproken voor het behoud der kruisers, terwijl haar meerderheid, gelijk bekend, integendeel heeft geraden ze te *vervangen*.

De waarde van den arbeid van genoemde commissie mag niet onderschat worden. Het heeft ons wat te zeggen, dat vijf bekwame, eerlijke en hoogstaande mannen na maanden van gedegen studie, na kennisneming van de beste maritieme voorlichting en beschikkende over alle — ons ten deele niet bekende gegevens — vóór de vervanging van de kruisers gestemd hebben.

Men moet het ook niet voorstellen alsof de strijd loopt over de waarde van kruisers op zich zelf.

De tegenstanders zijn natuurlijk niet tegen kruisers als zoodanig. Veeleer meenen zij, dat de voorstanders veel te gauw tevreden zijn.

Door de Commissie-Kan is gezegd, dat alle leden „op louter krijgskundige gronden” voor behoud der kruisers zijn. Daarbij zijn dus de financieele overwegingen — even-

als door enkele heeren in deze vergadering — geheel buiten rekening gebracht.

Zulk een theoretische uitspraak brengt ons echter niets verder. De daarbij gevolgde methode toch doet denken aan de constructie van een driehoek uit *twee* gegevens. Men heeft dan vrije keuze uit een oneindig aantal driehoeken; men kan prettig den beste of grootste er uit nemen en iedereen tevreden stellen.

Maar in de realiteit heeft men daaraan *niets*. Want dan moet de driehoek toch weer worden aangepast aan het verwaarloosde gegeven, de basis van den driehoek.

Zoo is het ook hier. De basis is het geld. Laat men dien factor er buiten, bij een oplossing „op louter krijgskundige gronden”, dan is er zeker alles voor en niets tegen kruisers. Maar dan ook véél kruisers en bovendien slagschepen, een sterke Marinebasis, een groote luchtmacht, ruime reservevoorraden enz. enz. Men zou eens wat zien als Duitschland Indië moest verdedigen.

Inleider maakt den indruk het derde gegeven, de basis van den driehoek buiten rekening te laten, waar hij spreekt over oorlogsgebruik van kruisers, alsof de oorlogsmarine *thans* daarover de beschikking zou hebben of bij uitvoering van het plan '30 zou krijgen.

Daar moet dan toch tegenover gesteld worden, dat onze oorlogsmarine géén kruisers heeft, ze nooit gehad heeft en ook bij volledige uitvoering van het plan 1930 nooit zal krijgen.

Immers het is bekend, dat een kruiser *normaal* maar de helft van het jaar in dienst kan zijn. Om steeds twee kruisers paraat te hebben moet Indië er dus vier hebben — ongerekend nog de buitengewone herstellingen.

Daarbij komt dan nog het „over en weer” dienen. De Kapitein ter zee C. E. L. Helfrich heeft herhaaldelijk betoogd — en het is door de Marine niet weersproken — dat de geoefendheid per schip alleen verkregen en behouden kan worden, indien er met het personeel ook kruisers over en weer dienen.

Daar niemand tevreden kan zijn met onvoldoend ge-

oefende kruisers, zijn er dus ook in Holland kruisers noodig. In het geheel komt men dan tot *minstens zes om tweeparate geoefende kruisers in Indië beschikbaar te hebben*. Hoe kan men dan over de *handhaving* spreken van kruisers in de oorlogsorganisatie. Metterdaad is dat slechts een „fata morgana”. *En voor dat fata morgana wordt de luchtmacht opgeofferd!*

Inleider verwacht zelfs zooveel diensten van de kruisers dat ik me verwonderd heb afgevraagd, waarvoor de groote mogendheden toch nog pantserschepen onderhouden.

Het is vooral het „over en weer dienen” dat te onzent aan de vorming van een behoorlijke vloot in den weg staat. Daarom is het van belang te vernemen of inl. in dat opzicht nog op zijn standpunt van '24 is gebleven, *toen hij bepleitte om de Marine en den Marine-luchtvaartdienst in Holland geheel af te schaffen en de daarvoor uitgetrokken millioenen te bestemmen voor de luchtmacht*.

Zoo niet, dan moet de propaganda voor een oorlogsformatie met kruisers onvermijdelijk er toe leiden om de luchtmacht zéér klein, veel te klein te houden. Ik wijs hier ook op den vroeger door inl. geciteerden generaal Groves, die onlangs schande geroepen heeft over de verwaarloozing der Engelsche luchtmacht, omdat deze tot dusver maar 3/7 krijgt van hetgeen voor het leger besteed wordt of 3/10 van het Marinebudget. Ik heb vroeger altijd in den heer Van Santen een „paladijn” gezien voor de luchtmacht — hij schijnt mij thans naar het tegenovergestelde kamp te zijn overgegaan.

De gronden die hij daarvoor opgeeft zijn m.i. niet sterk.

Bij zijn stellingen beperk ik mij tot enkele aantekeningen.

ad Ia. Indien inderdaad, zooals hij zegt, „*alléén kruisers*” kunnen optreden tegen lichte neutraliteitsschendingen, dan staat de Marineleiding voor de keuze er niets aan te doen of de kruisers aan de hoofdmacht te onttrekken, zoodat ze *tegenover ernstige gevallen niet beschikbaar zijn*. Metterdaad zal zij daarvoor hulpkruisers moeten bestemmen, onverschillig of wij al dan niet kruisers hebben.

ad. Ib. Als er overmacht komt — en die is zeker te verwachten — worden volgens inl.'s lezing van '24 „de artillerieschepen door het verder dragende geschut des vijands — teruggedrongen”. De duikbooten — ons hoofdwapen — zijn dan, volgens stelling III, vrijwel machteloos, nog daar gelaten dat ze volgens de lezing van '24 ook slechts kunnen ageeren indien wij gelijktijdig overmacht in de lucht hebben.

Ondanks al die sombere voorspellingen maakt inl. het zich gemakkelijk met de z.g. „harmonie” van onze vloot: pantserschepen behoeven wij z.i. niet te verwachten en een luchtmacht wordt door de „grondslagen” voorgeschreven.

Zulk een „harmonie” klinkt niet: een harmonie is niet gediend met een weggedrongen „bas” en een „zangstem” op papier. De harmonische vloot behoeft kanonnen die kunnen *stand houden*. De realiteit is, dat de vijand natuurlijk komt met zwaar geschut, dat onze kruiser(s) teruggedrijft en dat wij thans door naar een „fata morgana” te streven ook geen luchtmacht van voldoende beteekenis hebben. De Indische vloot mist daarom de aanspraak op den naam „harmonische vloot”: dat is een geusurpeerde reputatie, die slechts tot teleurstelling en erger kan leiden in oorlogstijd.

ad. I c. en d. Het hier behandelde optreden tegen verbindingen en voeren van den handelsoorlog valt buiten de „Grondslagen der Verdediging”. Deze verlangen integendeel uiterste verzet tegen de bezetting van eenig deel van ons gebied.

ad. II. De preventieve werking zelfs van enkele kruisers is m.i. zeer gering, omdat de aanvaller in ieder geval met véél sterke schepen moet komen om zich te kunnen verzetten tegen andere mogendheden. Daarentegen zal een krachtige luchtmacht wél preventief werken, omdat de aanvaller zijn vliegtuigen moeilijk kan meevoeren, en bovendien het eigen land niet ontblooten kan met het oog op het omringende luchtgevaar.

Tenslotte wijs ik nogmaals op de groote beteekenis van den arbeid der Commissie-Kan, die natuurlijk ook alle door inl. aangevoerde argumenten bestudeerd en overwogen

heeft en bovendien getoetst aan gegevens die ons niet ten volle bekend zijn. *Tenslotte hebben die argumenten de meerderheid niet weerhouden zich voor vervanging der kruisers uit te spreken.*

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter.

Luitenant-Kolonel Overakker.

M. de V., Exc.'s, M. H.,

Het zal U zeker niet verwonderen, dat het door den geachten Inleider hedenavond behandelde onderwerp, dat zoo nauw de defensie van Ned. Indië raakt, ook door ons, Indische officieren, met meer dan gewone belangstelling is aangehoord.

Ik breng den geachten Inleider gaarne hulde voor de wijze, waarop hij één der meest actueele vraagstukken: „Kruiser en (of) vliegtuig in de vlootorganisatie” heeft behandeld; al kan ik met vele van zijn beschouwingen en conclusies niet instemmen. Gaarne grijp ik dan ook deze gelegenheid aan, M. d. V., om het hedenavond aangevoerde onderwerp ook van andere zijde te belichten.

Zou men uit de formulering van het onderwerp „kruiser en (of) vliegtuig” mogen opmaken, dat de inleider het vraagstuk bezien wil binnen een zekere financiële begrenzing; het zuiver academisch standpunt, ingenomen in de stellingen, geeft duidelijk aan, dat kolonel Van Santen geen rekening heeft gehouden met onze financiële draagkracht en de daaruit onvermijdelijk voortvloeiende beperkte doelstelling van de weermacht.

M. de V. Niemand zal in algemeen krijgskundigen zin het nut van kruisers in een vlootorganisatie willen ontkennen. Ik ga in dit opzicht zelfs veel verder dan de geachte Inleider en acht toevoeging o.m. van slagschepen en slagkruisers noodzakelijk, wil men met recht spreken van een „harmonische vloot” in staat de verdediging van een zoo uitgestrekt eilandenrijk als onze Indische Archipel

met kans op succes op zich te nemen. Ieder Uwer zal moeten erkennen, dat zulks buiten ons financiëel kunnen valt!

Om misvatting te voorkomen, wil ik hieraan dadelijk toevoegen, dat naar mijn overtuiging, onder de huidige omstandigheden Nederland procentsgewijze te weinig voor zijn defensie uittrekt, vergeleken met overeenkomstige, op gelijk cultureel peil staande, landen. Maar zelfs al zou dit percentage worden opgevoerd tot dat peil, dan nog zal noodgedwongen beperking in de doelstelling geboden zijn. Wij *moeten* rekening houden met onze bijzondere positie van klein Moederland met groote Overzeesche gebiedsdeelen op verren afstand gelegen. Binnen het kader van deze beperkte doelstelling dienen de krijgskundige, academische overwegingen dienstbaar gemaakt te worden aan de practische, reëele vraag: „Wat is de meest doelmatige organisatie binnen die financiële begrenzing”, en dan schaar ik mij onvoorwaardelijk aan de zijde van hen, die de voorkeur geven aan een krachtige slagvlucht vloot boven het bezit van enkele kruisers, zooals ik straks nader zal belichten.

Alvorens daartoe over te gaan, wil ik er nog even op wijzen, dat kolonel Van Santen in zijn stellingen steeds over kruisers spreekt, ofschoon Nederland — bij het uiteindelijke bezit van 3 kruisers — in normale omstandigheden gedurende 6 maanden per jaar 1 en gedurende de andere 6 maanden 2, d. i. gemiddeld $1\frac{1}{2}$ kruiser per jaar in de vaart kan hebben. En die moet dan gebruikt worden voor a. tegengaan onopzettelijke schendingen; b. optreden tijdens opzettelijke schendingen; c. het ageeren tegen 's vijands verbindingen en d. het voeren van den handelsoorlog!! Als één kruiser door snel en veelvuldig varen, dan wel door 's vijands vuur onklaar wordt, is het artilleristisch vermogen van onze vloot vrijwel tot nul gereduceerd en boet de zgn. harmonische vloot een zeer groot gedeelte van haar gevechtswaarde in.

De waarde van den kruiser in een vlootorganisatie hangt ook af van het aantal en wij zouden niet over 3

maar minstens over 6 kruisers moeten kunnen beschikken om bij een mobilisatie verzekerd te zijn 3 kruisers in de vaart te hebben, hetgeen ver boven onze financiële draagkracht zou liggen.

Thans mijn stelling, M. d. V.

In punt a stelt Inleider vast, dat alléén kruisers in staat zijn om bij onopzettelijke neutraliteitsschending of bij opzettelijke schending van geringen omvang, zich zonder gevaar voor vernietiging naar het stormcentrum te begeven, aldaar den toestand te onderzoeken en het Nederlandsch gezag te herstellen.

Ik waag het ernstig te betwijfelen of het verantwoord zou zijn de eenige of één van de twee beschikbare kruisers voor zoodanig geval in te zetten, met kans op ondergang of ernstige beschadiging, waardoor deze reeds aanstonds zouden zijn uitgeschakeld voor hun eigenlijke bestemming: steun en bescherming van de onderzeebooten in een gelijktijdig optreden van kruisers, jagers en onderzeebooten bij een ernstige schending van ons grondgebied.

Maar bovendien! Het zou niet alleen niet verantwoord zijn, maar n. m. m. ook geenszins noodzakelijk voor geval a kruisers te bezigen! Welk bezwaar bestaat er tegen om, wanneer schending wordt geconstateerd, daarheen een hulpkruiser met één of twee torpedobootjager(s) te zenden? Gaat het om een onopzettelijke schending, dan zullen deze schepen regelend kunnen optreden; bij opzettelijke schending kan met de inmiddels gewaarschuwde slagvlucht vloot met heel wat minder risico en met veel meer kans op succes worden opgetreden dan met één of twee lichte kruiser(s).

In geval b. acht kolonel Van Santen bij doorgezette neutraliteitsschending alleen succes mogelijk door gelijkelijk en gelijktijdigen inzet van de 3 strijdmiddelen: het kanon (op den kruiser) de (onderzeeboot-) torpedo en de vliegtuigbom, dus alleen door een harmonische vloot, waarin het kanon door kruisers is vertegenwoordigd.

In algemeen krijgskundigen zin is het eerste gedeelte dezer stelling natuurlijk juist; men dient op zoo'n moment *alle* beschikbare middelen in te zetten. Maar stelt men bij de beperkte doelstelling de vraag: „Wie zal in het onderhavige geval meer kans op succes hebben: de torpedootjagers plus de onderzeebooten gesteund door één of twee kruisers, dan wel de jagers en onderzeebooten in een gezamenlijke actie met een slagluchtvloot, dan kan het antwoord n.m.o. niet twijfelachtig zijn. Onze lichte kruisers zijn geen artillerieschepen; deze in wezen *verkenning*- en geen *gevecht*stypen kunnen den strijd niet opnemen tegen een overmachten vijand. Ze moeten een rechtstreekschen strijd *ontwijken* en kunnen slechts een gunstige gelegenheid *afwachten* om in te grijpen. In de combinatie kruiser-onderzeeboot zit geen offensieve, agressieve kracht.

Hoe geheel anders staat het met de slagluchtvloot, die op elk door haar zelve gekozen moment tegen 's vijands machtsmiddelen kan ageeren? Nimmer toch zal de ver van haar basis opereerende vijandelijke vloot erin slagen zich permanent in de lucht te beschermen.

Hieruit volgt tevens, dat, al moge stelling II aangeven, dat bij het ontbreken van kruisers de preventieve werking van de maritieme weermacht vervalst, deze daartegenover in dubbele mate wordt hersteld door de preventieve werking, welke van een slagluchtvloot zal uitgaan, waartegen een tegenstander weinig vermag te doen.

Onder punt c wijst de geachte Inleider op de onmisbaarheid van kruisers, omdat alleen deze in staat zijn na gelukte schending op 's vijands verbindingen te ageeren.

Nog afgescheiden van het feit, dat hiervoor ook luchtkruisers binnen hun actieradius, en dan met meer kans op succes, kunnen worden gebezigd, moet de vraag gesteld worden, of na de met alle beschikbare middelen ingezette actie tot het beletten van de neutraliteitsschending, er nog wel kruisers voor dit doel beschikbaar zijn. En of het niet juister zou zijn om, in stede van zoo'n neventaak na te jagen, hardnekkig te blijven vasthouden

aan een rechtstreeksch optreden tegen den indringer! Ons hoofddoel moet zijn den vijand buiten ons territorium te houden, of weer van ons gebied af te dringen; elke nevenactie, als een strijd op 's vijands verbindingen, hoe aantrekkelijk ook uit maritiem oogpunt bezien, zou in staat kunnen zijn die primaire taak met minder ernst en energie door te zetten.

Gelijke overwegingen gelden voor den *onder d* genoemden handelsoorlog, welke niet ligt binnen het kader van onze doelstelling: het handhaven van onze neutraliteit en de bescherming van ons grondgebied.

M. de V. Ik mag niet te lang beslag leggen op Uw tijd, en wil daarom volstaan met nog slechts een kort woord over de stellingen IV en V, mede teneinde niet in een herhaling te vervallen van hetgeen majoor Bakkers hierover heeft medegedeeld.

Stelt men de capaciteit van een landvliegtuig naast die van een zeevliegtuig, wat betreft actieradius, stijgtijd, snelheid, nuttige last, manoeuvreervaardigheid, enz. enz., dan is er toch geen twijfel mogelijk of het zeevliegtuig is in vrijwel alle opzichten *verre de mindere* van het landvliegtuig. Waar het vliegen boven zee met meer-motorige vliegtuigen bij den huidige stand van de techniek weinig bezwaar meer kan opleveren — ik wijs op een mededeeling in „Het Vaderland“ van 16 dezer, waarin staat, dat de nieuwe Engelsche bommenwerper „Vickers Wellesley“ een afstand van 12.800 K.M. kan afleggen, zonder tusschenlanding — daar moet toch, waar mogelijk, de voorkeur gegeven worden aan een luchtvloot van land- boven die van zeevliegtuigen.

M. d. V.! Aan het einde van mijn betoog wil ik mijn conclusie nog eens kort samenvatten:

Zou thans of te eeniger tijd voldoende gelden worden beschikbaar gesteld voor de maritieme defensie, dan is het behandelde onderwerp geen vraagpunt meer. Dan zijn èn kruisers èn vliegtuigen en nog veel meer nood-

zakelijk. Zoolang dit *niet* het geval is en wij rekening moeten houden met een financiëele begrenzing, die het niet mogelijk maakt beide organisaties in het leven te roepen, zoodat de vraag gesteld moet worden: „Kruisers of vliegtuigen”, dan sta ik aan de zijde van hen, die aan een slagluchtvloot in de begrensde doelstelling meer waarde toekennen dan aan de kruisers.

Vice-Admiraal b. d. Mr. J. C. Jager.

Mijnheer de Voorzitter, Heeren Leden van het Bestuur der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap, Excellenties, Mijne Heeren!

Nu wij het middernachtelijk uur reeds bedenkelijk dicht genaderd zijn, wordt het wel zeer bezwaarlijk op alle punten van het zeer uitvoerige en gedetailleerde betoog van den Inleider in te gaan; groote beperking in het debat is derhalve geboden. Dat ik mij daarvoor toch heb aangemeld, vindt zijn reden daarin, dat, waar Uw Bestuur blijkens de verleende introducties prijs stelt op een zoo veelzijdig mogelijke belichting van het onderwerp van hedenavond en dit nu voor het eerst in een krijgskundige vereeniging aan de orde gesteld is, ik daarover gaarne in debat wil treden, waar ik over ditzelfde onderwerp in het Utrechtsch Nieuwsblad, onder vermelding van naam en gewezen rang, inzichten ontvouwd heb, welke van die van den inleider afwijken.

De omstandigheden waaronder ik hier als oud zee-officier het woord voer, zijn niet van de aangenaamste, nu de plaatsvervangende voorzitter der Marine Vereeniging zijn oordeel heeft samengevat in het „Kruisers verloren, rampspoed geboren”, maar dat mag mij niet weerhouden mijn meening te zeggen. Wel voel ik een zekeren schroom om over het onderwerp van hedenavond het woord te voeren welke allerminst voortvloeit uit het feit, dat ik hier als gepensioneerde in debat tred. Wie commandant van een volwaardigen kruiser geweest is, in die

functie bij groote manoeuvres als leider eener verdedigende partij optrad, waaraan ook torpedobootjagers, onderzeebooten en verkenningsvliegtuigen waren toegevoegd, staat allermintst vreemd tegenover het hier behandelde onderwerp. Ik meen, dat het zelfs een voordeel kan zijn dit als gepensioneerde te beschouwen, omdat men het dan meer „sur la branche” beziet, van welk standpunt Regeering en Volksvertegenwoordiging het wel allermeeest zullen beoordeelen. Die schroom spruit echter voort uit overwegingen deels van persoonlijken-, deels van algemeenen aard. Wie het bevel over een volkomen gevechtswaardigen kruiser gevoerd heeft en uit persoonlijke ervaring weet, wát het dienen aan boord van een groot schip voor den zeeofficier in het algemeen wil zeggen, daarbij beseft wát het vervullen van zoo'n commando beteekent voor de practische vorming van de aanstaande vlagofficieren, de militaire leiders onzer Marine, zal er slechts zeer noode toe overgaan, de beteekenis van ons tegenwoordig kruiserwapen achter te stellen bij die van het luchtwapen. Maar als hij er van overtuigd is, dat onder de omstandigheden, waaronder wij thans en waarschijnlijk nog wel eenigen tijd zullen verkeerren, de defensie van Indië door het luchtwapen beter gewaarborgd zal zijn, dan mag slechts het „fais ce que doit” gelden.

Mijn tweede bezwaar komt daarop neer, dat het vraagstuk „Kruisers en/of Vliegtuigen bij de verdediging van Ned.-Indië” thans alleen van de technisch materiele zijde beschouwd wordt en twee allerbelangrijkste kanten n.l. die der vereischte geldmiddelen en het bemanningsvraagstuk buiten beschouwing zijn gebleven. Ruim een jaar geleden heb ik in het hiervoren genoemde dagblad reeds betoogd, dat het bemanningsprobleem *het meest urgente voor onze Marine is*, welk besef al meer en meer ook in de Marine doordringt. Nu de Regeering het materiele vraagstuk nauw aan het personeele verbonden heeft, kan het weinig practisch nut hebben het onderwerp zóó beperkt op te vatten, als door den inleider geschied is.

De vraag „Kruisers en/of vliegtuigen voor de verdediging van Ned. Indië betreft de verdedigingsmiddelen, die dus getoetst moeten worden aan de taak, welke aan de weermacht is opgedragen en welke in de Grondslagen is neergelegd, maar zooals begrijpelijk slechts in zeer algemeen zin. Naar aanleiding van hetgeen de inleider over die Grondslagen gezegd heeft, heb ik mij afgevraagd, of kolonel Van Santen wel rekening gehouden heeft met de geschiedenis daarvan en hoe het kwam, dat terwijl het ontwerp Vlootwet in 1923 verworpen werd, de Grondslagen eerst in 1927 werden vastgesteld en het nog tot 1930 duurde vóór daaraan volledige publiciteit gegeven werd? De tegenstellingen, die tusschen de beide deelen der weermacht bestonden ten aanzien van elks aandeel in de verdediging, vloeiden voornamelijk daaruit voort, dat de beperktheid der Indische geldmiddelen het in een tijd die heel wat beter was dan de tegenwoordige, reeds niet mogelijk maakte aan elk deel der weermacht datgene te geven, wat de militaire chefs noodzakelijk achtten voor de vervulling der defensieve taak, *zooals zij die zagen*. De taak van elk der deelen moest in overeenstemming gebracht worden met de beschikbare middelen, zonder dat het eene ten koste van het andere werd uitgebouwd. Welke grootsch opgezette verdedigingsplannen men ook sedert het rapport Kromhout-Kruys-Haver Droeze van 1892 gemaakt heeft, *de beschikbare middelen leverden altijd het bezwaar om die ten uitvoer te leggen*. De Grondslagen van 1927 stelden daarom het financieele vóórop en daarin legde de Regeering vast, dat zij zich moest beperken tot het minimum waarmede Nederland als lid der Volkengemeenschap kon volstaan. Het is inderdaad een bescheiden doelstelling, maar als men bedenkt dat wijlen de Gouverneur Generaal Idenburg de geestelijke vader der Grondslagen geweest is, iemand die de weermacht een warm hart toedroeg en haar noodzakelijkheid ten volle besepte, dan voelt men daaruit wel hoe moeilijk het wordt, een goede defensie in overeenstemming te brengen met de middelen waarover beschikt kan worden *zonder het peil*

waarop een natie staat belangrijk aan te tasten. De doelstelling onzer zeemacht in Ned.-Indië is een bescheidene, zelfs de taak, die het Kon. Besluit van 1896 aan de z.g. *klemschepen* opdroeg, vindt men er slechts verzacht in terug.

Handhaving der onzijdigheid staat thans voorop, maar is het wel juist deze als uitgangspunt onzer defensie te nemen, nu het allerminst is uitgesloten, dat wij in een oorlog betrokken worden vóór er nog van onzijdigheid sprake kan zijn? Ontegenzeggelijk zal onze neutraliteitsproclamatie, basis voor de handhaving der onzijdigheid, tijdig zijn voorbereid en aan het zoo zuiver mogelijk stellen van het onzijdigheidsstandpunt, op grond der ervaringen in den wereldoorlog opgedaan, zal alle zorg besteed zijn. Maar zal het gevaar, dat Ned. Indië bedreigt, niet veeleer voortvloeien uit het gewijzigde karakter dat de oorlog gaandeweg gaat aannemen? Vroeger was het een strijd tusschen partijen, die men zoo beperkt mogelijk trachtte te houden met eerbiediging van de *rechten* der neutralen. Dit culmineerde in het Mare Liberum door de Amerikanen zoo sterk verdedigd, maar ten slotte geheel opgegeven. Thans komt de politiek der sancties naar voren, welke met het onzijdigheidsprincipe breekt en bovenal den nadruk legt op de *plichten* der niet oorlogvoerenden, de tot „aanval-ler” verklaarde partij datgene te onthouden, wat hare oorlogvoering ten goede kan komen. Wie derhalve tot eigen richting zijn toevlucht neemt, zal er zeer ernstig rekening mede moeten houden, dat de toevoer der onmisbare grondstoffen uit het buitenland kan ophouden. Dit sluit derhalve in, dat geen conflict, dat van langen duur kan zijn, kan worden begonnen, als de voorziening met de onmisbare grondstoffen niet tevoren gewaarborgd is. Dit nu is alleen mogelijk, als die grondstoffen uit het eigen land of *uit tevoren bezet gebied* betrokken kunnen worden. Daarin ligt het groote gevaar voor Ned. Indië bij een Pacific conflict, dat thans wel zeer sterk naar voren is gekomen door alles wat met betrekking tot een mogelijk petroleum-embargo voor Italië is voorgevallen.

Dit zal nog temeer spreken, als men bedenkt dat een der Pacific-mogendheden voor ruim 50 % van het olieverbbruik in vreedstijd op het buitenland is aangewezen. In 1931, 1932 en 1933 bedroeg de invoer daar respectievelijk 13, 16 en 18 millioen Hectoliters, zoodat die nog steeds toeneemt.

Terwijl de inleider het bezetten van een vitaal punt in den Archipel meer als casus positii en als een mogelijk geval van neutraliteitsschending stelde, ben ik van meening, dat het zwaartepunt van onze verdediging bovenal zal komen te liggen in de belangrijkste oliewinplaatsen op Borneo.

Wanneer men nu bedenkt, dat de aantasting onzer souvereiniteit een zeer ernstig feit is, waartoe een mogendheid slechts in het noodzakelijkste geval zal overgaan en alléén, omdat dit voor hem van beslissenden invloed op het geheele verloop van den oorlog zal zijn, dan zal het bij de door hem in te zetten macht van geenerlei invloed zijn of onzerzijds al dan niet over een tweetal kruisiers met geen zwaarder geschut dan 15 cM. wordt beschikt.

Meent de inleider waarlijk, dat zoo'n mogendheid een zoo belangrijke onderneming slechts met verouderd of geïmproviseerd Marinematerieel zal volvoeren? Zoo ja, dan ben ik er wel zeker van, dat de praktijk anders zal uitvallen. Immers de aanvaller weet, dat het begeerde object aan den wal verdedigd wordt en wil die verdediging iets beteekenen, dan zal middelbaar geschut niet mogen ontbreken. Nu herinner ik mij, dat de inleider er in een vorige voordracht voor deze Vereeniging gehouden, op gewezen heeft, dat het rendement van een kanon aan den wal opgesteld, belangrijk grooter is dan dat van eenzelfde kaliber aan boord van een oorlogsschip en wel uithoofde van vastere opstelling, betere bescherming en mindere kostbaarheid. Zelfs met heel wat minder dan het duizendvoudige rendement, dat de kolonel Van Santen toenmaals noemde, zal men voor het tot zwijgen brengen van het geschut van den verdediger over wat meer moe-

ten beschikken dan alleen geïmproviseerd of verouderd Marinematerieel.

Middelbaar geschut van het zwaarste kaliber dat op moderne kruisers voorkomt, zal noodig zijn en onze 15 cM. kruisers zullen daarop geen invloed hebben. De preventieve werking van onze weermacht moet in het gehele samenstel onzer verdedigende maatregelen gevonden worden en men wachte er zich voor de beteekenis der 15 cM. kruisers te overschatten.

Het zeer late uur maakt, dat ik over de defensieve maatregelen onzerzijds niet uitvoerig kan uitweiden en de waarde van elk wapen op zichzelf en in onderlinge samenwerking niet kan uiteenzetten, zoodat ik moet volstaan met een enkel woord over den *gelijktijdigen en gelijkelijken* inzet der drie strijdmiddelen, die naar het oordeel van den inleider zal moeten plaats vinden.

Zoodanige inzet kan slechts geschieden, wanneer *het initiatief geheel aan onze zijde is*, doch daarvan kan bij onderzeebooten in ondergedompelden toestand, die zich dan zeer weinig en slechts met zeer beperkte snelheid kunnen verplaatsen, weinig sprake zijn en hun actie is alleen mogelijk wanneer 'svijands koers de geruimen tijd tevoren uitgelegde linie snijdt. Ook van het 15 cM. kanon, dat op een kruiser nimmer zwaar gepantserd kan zijn opgesteld en zulks is op onze kruisers allermint het geval, valt tegen een batterij van zwaarder geschut al zeer weinig te verwachten. Van de bepleite triologie blijft dan alleen het vliegtuig over, waarvan hetzij als torpedo-vliegtuig dan wel als bommenwerper zeker succes is te verwachten.

Resumeerend kom ik tot de volgende conclusie:

Naarmate de strikte handhaving der onzijdigheid, thans nog de basis van onze verdediging in Ned Indië, door hetgeen in de laatste maanden te Genève is tot stand gekomen, allengs terugwijkt en plaats maakt voor een collectieve actie der Volkenbondsleden, van welke actie de dezer dagen gepubliceerde nota's over den onderlin-

gen bijstand in de Middellandsche Zee de beteekenis wel duidelijk hebben aangetoond, zal bij een ernstig conflict in den Pacific de mogelijkheid van een aanval op onze oliehavens sterk naar voren komen.

De defensiemiddelen waarover wij kunnen beschikken zullen in verband met de geldmiddelen van het Koninkrijk wel altijd beperkt zijn en behooren daarom zoodanig gekozen te worden, dat een krachtige verdediging van de meest blootgesteld, punten verzekerd is.

Unergunned kruisers, als die waarover wij thans beschikken, kunnen voor die verdediging slechts van weinig waarde zijn, een luchtmacht als *striking force* daarentegen wel, te meer omdat het uitbrengen van een gelijkwaardige luchtmacht den aanvaller voor groote moeilijkheden zal stellen.

Ik zal het hierbij laten en zou mijn korte uiteenzettingen willen besluiten met deze woorden: Als oud zee-officier gaat mijn hart uit naar den kruiser, maar mijn verstand zegt mij, dat onze defensie in verband met de beschikbare middelen met een krachtige luchtmacht het beste verzekerd zal zijn.

Ik dank U, Mijnheer de Voorzitter!

Kolonel J. J. van Santen:

Mijnheer de Voorzitter, Excellenties, Mijne Heeren!

Gaarne wil ik aanvangen met den eersten debater, Majoor Bakkers, mijnen dank te betuigen voor den steun dien hij mij heeft verleend, voornl. inzake het eigenlijke onderwerp van hedenavond: de noodzakelijkheid van het behoud van de kruisers.

Met het door dezen spreker naar voren gebrachte financiële standpunt kan ik uiteraard instemmen, t.w. dat de aan de weermacht ten koste te leggen uitgaven onmogelijk uitsluitend gebaseerd kunnen zijn op den oogenblikkelijken staat der financiën, maar verband moeten houden met den strategisch-politiekten toestand.

Wanneer Spreker echter meent, dat op grond van het ontbreken van de noodige vliegtuigen een vijand reeds aanstonds door middel van een transportvloot een landingsleger naar Java zou kunnen overbrengen, dan draait hij mijne oude stelling I om. Zoo iets kan men niet zonder nader bewijs doen; het omgekeerde van een stelling is niet altijd waar. Ik blijf van meening, dat ook bij de thans aanwezige verdedigingsmiddelen aan de genoemde aanvalsmethode te veel risico is verbonden, en dat een aanvaller de voorkeur zal geven aan den meer veiligen weg, n.l. eerst een sterk steunpunt in den Archipel veroveren en inrichten.

Maar eigenlijk doet dit meningsverschil niets ter zake: hoofdzaak is, dat wij beide uitbreiding van de luchtmacht noodzakelijk achten. Onze meeningen loopen slechts uiteen, waar Spreker het zwaartepunt wil leggen bij de landvliegtuigen. Ik kan hier slechts herhalen, wat reeds in de inleiding is opgemerkt, dat, ook al moge waar zijn, dat landvliegtuigen een grootere performance hebben en dat de grondorganisatie hiervoor goedkooper zou zijn — welke beweringen beide aanvechtbaar zijn — en ook al zou men een zekere mate van veiligheid, dus bestaansrecht, aan luchtmachtsteunpunten in den Archipel buiten Java mogen toekennen, toch, hoe men deze factoren ook vergroot, nimmer kan worden bereikt, dat met landvliegtuigen de geheele Archipel kan worden beheerscht. Ergo blijft noodzakelijk, dat de luchtmacht, welke intrinsiek deel uitmaakt van het operatieve orgaan, dat bestemd is om *overal* in den Archipel het Nederlandsche gezag hoog te houden, moet bestaan uit zeevliegtuigen.

Zoo zien wij dan ook de voorstanders van landvliegtuigen een plaats inruimen aan zeevliegeuigen in het Oostelijke deel van den Archipel. Dit is echter eene duplicatie, die verhooging van kosten *moet* brengen, en bovendien slechts een halve oplossing geeft, hetgeen des te gevaarlijker is, omdat het Oostelijke deel van den Archipel het meest bedreigd is.

Mijnerzijds beschouw ik de landvliegtuigen, die onmisbaar zijn voor het laatste bedrijf, n.l. de verdediging van

Java, voor ons optreden daarbuiten slechts als een toevallige bate, waarbij ik tevens zooveel mogelijk zou willen aanleunen aan de reeds in vreedestijd bestaande burgerlijke luchtvaart. Deze bate is groeiend, omdat de K.N.I.L.M. thans naast de bestaande lijn van Medan over Java naar Timor ook de zijlijn van Java naar Balikpapan en Tarakan gaat exploiteeren, terwijl het in de bedoeling ligt deze lijn in de toekomst door te trekken naar de Philippijnen. Het hiernaast opstellen van eene kostbare grondorganisatie met zuiver militaire vliegvelden buiten Java, en vooral het onderhoud hiervan, acht ik overbodig, oneconomisch, en op de reeds aangevoerde gronden niet doeltreffend.

Het betoog van Generaal Donk heeft eene persoonlijke pointe, waar deze Spreker zijne teleurstelling heeft geuit, mij niet langer als paladijn voor het luchtwapen te zien optreden. Ik heb reeds vermeld, dat ik niet dan met tegenzin de zwakke punten naar voren bracht van dit wapen, dat mij nog steeds lief is. Ik ben echter geen paladijn van eene bepaalde wapensoort, maar van de algemeene weerbaarheid. Wanneer ik nu in 1924 moest opkomen vóór het luchtwapen, omdat dit toenmaals nog geen algemeene erkenning vond, en thans moet waarschuwen tegen te hooge verwachtingen, van dit wapen gekoesterd, dan had ik mogen verwachten, dat de geachte Spreker hierin een bewijs zoude zien van mijn objectieven kijk op de gebruiksmogelijkheden van de verschillende wapensoorten.

Overigens kan ik op verzoek van den Voorzitter niet alle opmerkingen van dezen Spreker punt voor punt beantwoorden, maar moge hiervoor verwijzen naar mijne later volgende algemeene nabeschouwing.

Hetzelfde geldt voor het betoog van den Luitenant-Kolonel Overakker, waaruit ik slechts het navolgende wil aanstippen: Spreker stelt de bestaande *financieele draagkracht* op den voorgrond en acht op dezen grond het in dienst houden van kruisers in Ned.-Indië niet mogelijk. Spreker heeft echter m.i. zelf het middel tegen de kwaal aangegeven, waar ook hij van meening is, dat Nederland

voor de verdediging van het Rijk te weinig gelden uittrekt.

Uit de rede van Admiraal Mr. Jager, heb ik begrepen, dat deze Spreker de kruisers wil zien vervangen door eene luchtmacht van *landvliegtuigen*. Dit spijt mij, omdat ik meende, dat Spreker een voorstander was van uitbreiding van de *zeevliegtuigen*, van welke type, zooals ik reeds eerder heb betoogd, althans nog eenige actie in den geheelen Archipel kan worden verwacht, van *landvliegtuigen* echter nimmer.

De beschouwingen van Spreker over de internationaal-rechterlijke positie van Nederland kan ik thans m.h.o. op het vergevorderde uur hier niet beantwoorden.

Wanneer ik thans echter de opmerkingen van de laatste drie Sprekers nog eens overzie, dan treft mij, dat alle feitelijk hun standpunt hebben ontvouwd, hun voorkeur voor *vliegtuigen* boven *kruisers*, de onmogelijkheid naar hunne meening van instandhouding van deze laatste, hunne voorliefde voor *landvliegtuigen*, maar eigenlijk geen argumenten hebben aangevoerd, om het door mij hedenavond geleverde betoog te ontzenuwen. Waar het om gaat is, dat ik vroeg om het bewijs, dat *vliegtuigen*, in casu *landvliegtuigen*, in staat zouden zijn, de taak van de *kruisers* over te nemen.

Ik moge de afzonderlijke opmerkingen thans nog eens in het algemeen beantwoorden.

Vooreerst wordt nog steeds het woord „*slagluchtvloot*” gebezigd, dat m.i. misleidend is, daar ik toch in mijne inleiding heb aangetoond, van hoe geringen omvang de vloot *in de lucht is*, die men met opoffering van de *kruisers* kan verkrijgen.

Wanneer men spreekt van de hoogere performance van *landvliegtuigen* boven *zeevliegtuigen*, dan moet ik opmerken, dat deze meerderheid niet is bewezen, zelfs door velen wordt tegengesproken. Deze voeren aan, dat alleen het *zeevliegtuig* zich afdoende kan beschermen tegen aanvallen van anderen, welke immers het gevaarlijkst zijn, en wel door rakelings boven het watervlak te vliegen. Maar het

gaat hier om het gebruik als bommenwerper. Het landvliegtuig moet van verre komen en weer naar het vliegveld terug. Het zeevliegtuig wordt door of dichtbij de maritieme macht, waarmede het moet samenwerken, van bedrijfsstoffen voorzien en kan bijna overal op het watervlak neerdalen. Hieruit volgt dus, dat bij gebruik van dit type een veel grooter deel van den beschikbaren nuttigen last kan worden bestemd voor bommen, zoodat dit een belangrijk voordeel vormt van het zeevliegtuig in het geval van samenwerking met de maritieme vloot, om welk geval het hier toch gaat. Maar zelfs al zou het landvliegtuig in beide opzichten in het voordeel zijn, zoo betreft het hier toch slechts een gradueel verschil, dat in het niet zinkt tegenover het zeer belangrijke bezwaar, dat in het voor ons gevaarlijkste deel van het zeegebied het landvliegtuig in het geheel niet zal verschijnen!

Voorts betwijfelen enkele sprekers nog steeds de kwetsbaarheid van de grondorganisatie voor de landvliegtuigen voor zooverre de daartoe noodige steunpunten buiten Java zijn gelegen. Maar al zal ook ik aan de bezetting van Balikpapan en Tarakan een zekere afstootende kracht niet ontzeggen, zoo zal men toch wel niet willen beweren, dat deze punten onneembaar zijn. Het wordt dus slechts een kwestie van tijd, terwijl een groote, ons vijandige mogendheid zeker tegen deze punten de eerste aanvallen zal richten. Zelfs zal het boven onze krachten gaan alle benodigde luchtvaartterreinen op dezelfde wijze te beschermen als de beide genoemde punten.

Hoewel ik het terrein in Ned.-Indië niet ken uit persoonlijke aanschouwing, zoo kan ik toch niet aannemen, dat een groote mogendheid geen expeditie zou kunnen doorvoeren tegen meer binnenlands gelegen luchtvaartterreinen, terwijl wij wel in staat zouden zijn, deze geheel in te richten, te onderhouden, en voortdurend van het noodige te voorzien. Hierbij weer te bedenken dat de vijand, zooals ik in de inleiding uitvoerig heb betoogd, bij ontbreken onzerzijds van kruisers feitelijk meester ter zee is in den geheelen Archipel.

Door enkele Sprekers is opnieuw gewezen op de onmogelijkheid, voortdurend twee kruisers in de vaart te hebben, afgescheiden dan van gevechtsactie, bij eene materieelreserve van 50 %. Een der Sprekers meent, dat daartoe zes kruisers beschikbaar moeten zijn, een ander schat bij de vastgestelde reserve het gemiddeld beschikbare op $1\frac{1}{2}$ kruiser.

Ik vermeen dat deze Sprekers zich hierbij te veel blindstaren op de herstellingstijden in vreedestijd en dan nog wel van den allerlaatsten tijd. Hierbij toch golden overwegingen, uitsluitend voortspruitend uit, als gevolg van de crisis gewenschte, bezuiniging.

Is het soms niet waar, zooals ik heb hooren verluiden, dat men enkele schepen maar liever op de werf liet, omdat men de gelden miste om ze te bemannen en uit te brengen? Ook uit anderen hoofde maakt men bij herstellingen in vreedestijd vaak geen haast. De werven werken dan niet op volle capaciteit; herstellingen, welke ten behoeve van een langeren levensduur of zelfs van het comfort aan boord in vreedestijd worden doorgevoerd, zijn bij dreigende vijandelijkheden niet langer noodzakelijk. Nader ontving ik mededeelingen van toenmaals in dienst zijnde marine-ingenieurs waaruit blijkt, dat de in den mobilisatietijd in Ned.-Indië aanwezige acht torpedojagers feitelijk al dien tijd gevechtsbereid hebben moeten varen, veelal zelfs met volle kracht.

Men moet hierbij vooral niet uit het oog verliezen, dat een schip kan varen, ook al mankeert er een en ander aan; het kan desnoods nog stilliggende hersteld worden. Een vliegtuig kan echter alleen dan de lucht kiezen, indien het geheel in orde is; het kan in de lucht niet stilliggen, niet worden hersteld, terwijl het kleinste gebrek het volledig verlies tengevolge kan hebben.

Ik voor mij heb op deze gronden volledig vertrouwen op de getallen voor materieelreserve, welke door de deskundige Marineleiding als voldoende zijn aangenomen.

Terloops beantwoord ik hier nog even de gemaakte opmerking, dat de weinige beschikbare kruisers onmogelijk alle opdrachten zouden kunnen vervullen, welke ik aan deze

schepen had toegedacht. Ik heb echter de verschillende *mogelijke gevallen van agressie behandeld*, en aangetoond dat feitelijk in elk dier gevallen kruisers onmisbaar zijn. Niet heb ik aangenomen, dat al deze gevallen zich tegelijkertijd zullen voordoen en ik acht dit ook weinig waarschijnlijk. Maar zelfs al zou dit geval zich voordoen, dan zal de hogere leiding moeten beslissen, tegen welken inbreuk op onze soevereine rechten de belangrijkste of wel de geheele mobiele strijdmacht moet worden ingezet, vermoedelijk dan zeker tegen de voor ons gevaarlijkste agressie. Zulks is echter niet inherent aan kruisers, maar geldt voor elke soort van machtsmiddelen, ook in den landoorlog.

Mijnheer de Voorzitter, er zijn hier nog andere aangelegenheden aangeroerd, die ik echter, als vallende buiten het onderwerp, thans terzijde moet stellen.

Tot deze reken ik de personeelsvoorziening, en ook het opleidingsvraagstuk. Beide houden m.i. slechts dan verband met het vraagstuk dat ons hedenavond bezighoudt, n.l. of de kruisers in Ned.-Indië kunnen worden vervangen door vliegtuigen, indien het werkelijk geheel boven onze krachten zou gaan de genoemde schepen te bouwen en bemand te houden.

Waar ook mijne geachte tegenstanders van meening zijn, dat kruisers voor de verdediging van Ned.-Indië op „louter krijgskundige gronden“ feitelijk noodig, zijn zoo kan ik niet aannemen, dat ons land zoo diepgezonken zou zijn, dat thans niet langer als het dan noodig mocht zijn desnoods zes kruisers zouden kunnen worden bekostigd, en dat wij de gelden niet meer zouden kunnen opbrengen om twee van deze in Ned.-Indië bemand in de vaart te houden.

Mijne conclusie is dan ook, dat het niet gaat om de vraag, het werkelijk noodige te vervangen door iets, in mijne oogen ondeugdelijks, maar om deze, of wij ons de noodzakelijke inspanning willen getroosten, dan wel bij voorbaat en welbewust feitelijk nu reeds afstand moeten doen van het Nederlandsch gebied buiten Europa. Dit is voor mij het feitelijke vraagstuk; een gemakkelijker en goedkooper tus-

schenweg is naar mijne meening bij de huidige internationale verhoudingen niet denkbaar meer.

In de overtuiging, Mijnheer de Voorzitter dat ik reeds te veel van Uwe aandacht en van Uwen tijd heb gevergd. waarvoor ik U mijne verontschuldigen aanbied, eindig ik hiermede mijne beschouwingen.

De Voorzitter.

Mij rest nog den Kolonel Van Santen te danken voor zijne uitnemende rede, en de andere heeren die het woord hebben gevoerd voor hetgeen zij hebben bijgedragen om het onderwerp van deze vergadering van alle zijden te bezien.

Mijne Heeren, U wilt mij in verband met het late uur wel toestaan zeer kort te zijn.

Ik wil er dan slechts op wijzen, dat alle sprekers van hedenavond tenslotte weder terug zijn gekomen op de financiëele zijde van het behandelde vraagstuk. En waar het hier gaat om een zoo kostelijk gebiedsdeel als Nederlandsch Indië, wil ik slechts herinneren aan eene oude spreuk, afkomstig uit den tijd, toen Nederlands welvaart door onze vestiging in Indië gegrondvest werd:

„De cost gaet voor de baet uit”. Moge dat ten onzent worden ingezien vóór het te laat is.

Ik sluit hiermede de vergadering.

Aan de Leden.

Met het oog op het groote belang, nemen wij gaarne onderstaande circulaire op.

L.S..

Hierbij zij het ons vergund een inschrijving aan te kondigen op een door ons vervaardigd boekwerk over de Nederlandsche Krijgs-geschiedenis, ten dienste der Koninklijke Nederlandsche Landmacht, getiteld:

„Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandsche Krijgs-geschiedenis van 1568 tot heden”

INHOUD:

Voorwoord van Zijne Excellentie Luitenant-Generaal Jhr. W. Röell, Commandant van het Veldleger.

Voorwoord van den schrijver.

Inleiding.

- Hoofdstuk I. De tachtigjarige Oorlog.
- .. II. De verdediging van Nederland in 1672 en volgende jaren.
- .. III. Voornaamste krijgsverrichtingen gedurende de laatste helft der 18e eeuw.
- par. 1. 1787. Strijd om het herstel der stadhouderlijke regeering;
- par. 2. 1794—1795. Verovering van de Republiek der Vereenigde Nederlanden.
- par. 3. 1799. De landing der Engelschen en Russen in Noord-Holland.
- .. IV. Optreden van Nederlandsche troepen in vreemden krijgsdienst.
- .. V. De vrijmaking van de Fransche overheersching 1813—1814.
- De vorming van een nieuwe Nationale weermacht nā 1813.
- .. VI. De Veldtocht van 1815.
- .. VII. De Belgische Opstand 1830.
- .. VIII. De Tiendaagsche Veldtocht, 2—12 Aug. 1832.
- .. IX. De verdediging van de Citadel van Antwerpen (30 Nov.—23 Dec. 1832).

X. *Twice mobilisatiën:*

- par. 1. De ontwikkeling van ons krijgswezen in het tijdvak van 1832—1870.
 par. 2. De mobilisatie van 1870.
 par. 3. De ontwikkeling van ons krijgswezen tusschen 1870 en 1914.
 par. 4. De mobilisatie 1914—1918.
 par. 5. Onze weermacht nā de demobilisatie en haar huidige ontwikkeling.

Afzonderlijke Bijlagen:

1. Genealogie van de Wapens der Koninklijke Nederlandsche Landmacht.
2. Lijst van gedenkteekenen.

Tot het samenstellen van dit boek meenden wij ons door de volgende overwegingen geroepen te voelen:

- 1c. Allen die het voorrecht hebben op eenigerlei wijze een leidende functie te bekleeden bij de Koninklijke Nederlandsche Landmacht, dienen in de gelegenheid te worden gesteld de hoofdmomenten uit onze Nationale krijgsgeschiedenis te leeren kennen, vooral met het oog op de lessen — speciaal ook de moreele — welke daaruit zijn te putten.

Het Nederlandsche volk, meer in 't bijzonder de Kon. Ned. Landmacht, kan zich daardoor krachtiger bewust worden van de groote verdiensten, die de Oranjes — vooral ook als veldheeren, leiders der krijgswedrijven — voor de Nederlandsche vrijheidszaak hebben gehad.

- 2e. Het is wenschelijk, dat de ontwikkeling van ons krijgswezen, legervorming en legersamenstelling, alsmede van onze landsverdediging (voor zoover publicatie in boekwerken toelaatbaar is) van 1568 af tot heden in breeden kring der Kon. Ned. Landmacht wordt gekend.
- 3e. Het aankweken van een goeden korpsgeest, zoomede het bewaren der roemvolle traditiën vereischt kennis van de Regiments- en Korpsgeschiedenissen, waarin de dappere daden van de stamonderdeelen zijn vermeld, alsmede de persoonlijke daden van moed, beleid, trouw, plichtsbetrachting en zelfopoffering als navolgenswaardige voorbeelden voor het nageslacht staan opgeteekend.
- 4c. De Nationale Krijgsgeschiedenis geeft een duidelijk beeld van ons volkskarakter, zoowel van zijn kracht als van zijn zwakheden. De juiste kennis hiervan is gewenscht voor een rechte beoordeeling van bestaande — en behoedt voor het scheppen van kunstmatige — niet-Nederlandsche toestanden en methoden.

Wat de bewerking van het boekwerk aangaat, is ter vergemakkelijking van het overzicht, naar een scherpe indeeling van de behandelde stof gestreefd, terwijl, ter verkrijging van de gewenschte alzijdigheid, alle Wapens in de hoofdstukken zijn verwerkt.

In een afzonderlijke bijlage is een *Genealogisch Overzicht* gegeven van de Wapens van de Kon. Ned. Landmacht, sedert haar oprichting in 1813, waarvoor de gegevens werden verkregen van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf.

De illustratie van het boekwerk verkrijgt om redenen van nationale opvoeding, alsmede ter eere van de nagedachtenis van de hoofdpersonen en hoofdgebeurtenissen uit onze nationale krijgshistorie haar bijzondere waarde.

Hunne Excellenties Luitenant-Generaal Jhr. W. Röell, Commandant van het Veldleger en Luitenant-Generaal b.d. H. A. F. G. van Ermel Scherer, alsmede de Reserve-Kolonel van den Generalen Staf b.d. C. C. de Gelder, Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf, en de Kapitein van den Generalen Staf J. J. C. P. Wilson, leeraar aan de H.K.S., die dit boekwerk gunstig hebben beoordeeld, zijn unaniem van oordeel, dat het spoedig verschijnen hiervan in dezen tijd van nationale opleving een groot leger- en volksbelang moet worden geacht en dat daarom dit boekwerk in het bezit moge komen van de cadetten van de K.M.A., de leerlingen van de Scholen voor Reserve-Officieren van alle wapens, alsmede van alle beroeps- en reserve-officieren, teneinde hen in de gelegenheid te stellen, er zoowel bij de opleiding en vorming hunner ondergeschikten uit te putten, als zelf een blijvenden indruk van onze grootsche Krijgsgeschiedenis met haar lessen te verkrijgen.

Om bovenstaand doel te kunnen bereiken, hebben wij de Stads-Boek- en Courantdrukkerij te Kampen bereid gevonden om U, bij het volteekenen van een voldoende groote inschrijving, dit ruim 400 pag. tellende boekwerk, rijk van schetsen en illustraties voorzien, voor den zeer lagen prijs van f 2.— aan te bieden.

Teneinde spoedig tot bedoelde uitgave te kunnen beslissen, mogen wij U beleefd verzoeken — voor 't geval U een exemplaar van dit boekwerk verlangt — zoo spoedig mogelijk een afschrift van onderstaand formulier, ingevuld te willen opzenden aan: „de Stads-, Boek- en Courantdrukkerij, Hofstraat 97 te Kampen“: liefst vóór 15 Maart a.s.

Indien de inschrijving wordt volteekend, kan de verschijning van het boekwerk op zijn laatst tegen het eind van 1936 tegemoet worden gezien.

De samensteller,
De Eerste-Luitenant.
I. L. UIJTERSCHOUT.

Mededeelingen van huishoudelijken aard

NIEUWE LEDEN

Nederland:

's-Gravenhage: W. L. van Furth, res. 1e Lt. Inf., Mr. A. D. van Buuren, F. W. Coster, Kap. ter zee b.d., U. J. K. Versfelt, Lt. ter zee 1e kl., Jhr. Mr. L. L. M. van Nispen tot Sevenaar, Aerdenhout: H. Th. de Booy, Lt. ter zee 2e kl. Kon. Mar. reserve. Breda: J. H. Daams, Lt. Cav. K.N.I.L. Ginneken: F. O. B. Musch, 1e Lt. Inf. K.N.I.L., C. J. Vogelsang, Kap. Mil. Adm. K.N.I.L. Huis ter Heide: S. Mante, 1e Lt.-Vlieger-adj. I.M.L. Soesterberg: G. Oppenhuyzen, 1e Lt.-Vlieger.

Ondergeteekende verlangt, exempl. van het boekwerk: **Beknopt overzicht van de Nederlandsche Krijgsgeschiedenis van 1568 tot heden**".

Naam:

Adres:

Handteekening

Functie